

LONDON, 25. JANUARJA 1978

LETO XXXI. ŠTEV. 457.

Uvodniki

PORAZNO SPRIČEVALO

Kot je mogoče videti v poročilih iz Nemčije na 4. strani, je bil Titov režim zdaj prvič javno in resno soočen s kritiko nemškega tiska. Že to je veliko, če pomislimo, da že nekaj let sem ta-isti tisk ni delal vprašanja, ko so se po Nemčiji in ostali zahodni Evropi drobile hrvaške in srbske emigrantske glave; prav nasprotno, zdelo se je, da sta nemški tisk in nemška javnost tiho odobravalta to krvavo obračunavanje, za katerega so vsi vedeli, da ga aranžirajo v Beogradu, — a nikomur niti na misel ni prišlo, da bi pisnil, kaj šele protestiral. To vse do tistih dni, ko se se začele drobiti tudi nemške glave, ki so jih sekali mednarodno povezani teroristi...

Časi se zdaj tako spreminjajo, da se nemška javnost ne samo obrača proti jugoslovanskemu diktatorskemu režimu ampak počasi

a vztrajno pričinja simpatičneje spremljati rušilna dejanja ustaško nastrojenih hrvatskih nacionalistov. Naši dopisniki trdijo, da je razlika zadnja tri leta tako očitna, da ni čudno, če Beograd postaja zaskrbljen ne samo za varnost svojih diplomatskih in drugih predstavnikov ampak tudi za to, kaj se bo zgodilo z jugoslovanskimi gastarbajterji pod novimi, močnejšimi tujimi vplivi.

Tako se kolo časa počasi obrača in titovci zanjejo, kar so tako ihto sejali. Naši čitatelji se bodo morda spomnili, kako smo na vrhu udbaških umorov po Nemčiji v ranih sedemdesetih letih opozarjali, da se bo to nekega dne obrnilo proti jugoslovanskemu antisocialističnemu režimu. Čas je neizprosno sodnik in slejkoprej pokliče na odgovor tistega, ki se v življenju noče ničesar dobrega ali pametnega naučiti.

SAMOUPRAVNI KRIMINAL

V "daljši akciji" lani jeseni so miličniki po Sloveniji temeljito pregledali 504 avtobuse. Ugotovili so, da jih je bilo 352 tehnično neurejenih; na 57 so odkrili velike in nevarne okvare, začasno so odvzeli 28 prometnih dovoljenj in avtobuse poslali na ponovni tehnični pregled, hkrati napisali 27 predlogov za uvedbo postopka zoper delovne organizacije, takoj kaznovali 57 voznikov, 289 pa samo opozorili. Ljubljansko *Delo* se 30. decembra jezi, da "je taka tehnična podoba avtobusov popolnoma nerazumljiva" in zaključuje: "Prava in resnična rešitev je v notranji kontroli in zavesti posameznika o družbeni pomembnosti dela, ki ga opravlja."

Če bi kaj podobnega prišlo na dan v kapitalistični deželi, bi nadobudnim marksistom ne bilo niti malo nerazumljivo. Precej bi vedeli, da je tako stanje povzročila nenasitna kapitalistična gonja za profitom. Tako smo v *Delu* ne dolgo tega brali, da je italijanska reka Pad onesnažena zaradi take kapitalistične gonje za profitom. Sava in Drava in Savinja in Mežica in Idrija in Reka v Škocjanskih jamah in Krka in Kolpa in še mnoge druge slovenske in jugoslovanske reke so tudi onesnažene; lažje bi bilo naštet tiste, ki še niso. Kakšna gonja je onesnažila te reke v socialistični samoupravni državi, marksisti ne znajo razložiti, čeprav imajo sicer modrosti na pretek.

Taka slepota za lastne napake bi bila smešna, če ne bi bila hudo škodljiva. Preprečuje namreč, da bi v Jugoslaviji podvzeli učinkovite družbene ukrepe proti takim rečem, kot so nevarni avtobusi ali onesnažene reke. Kazen vozniku avtobusa malo zaleže. Ali naj se revež skrega s tehničnim direktorjem, ki ga pošilja na pot, in izgubi službo?

V razvitih kapitalističnih deželah so brezobzirno gonjo za profitom že zdavnaj obrzdali. Ne zanašajo se le na notranjo kontrolo in zavest posameznika, ampak ojačajo oboje z ukrepi, ki pritisnejo odgovornega podjetnika. Če bi bila jugoslovanska družba res tako samoupravna in socialistična, kot se usti, bi lahko našla poti in načine, ki bi bili prav tako učinkoviti. Toda marksizem ji kali pamet in ovirajo jo tehnokratsko-birokratske španovije in monopol Zveze komunistov nad oblastjo — če naj opletamo s priljubljenimi aktivističnimi etiketami.

Z ilustracijo nam je postreglo *Delo* 5. januarja, ki razgalja "deformacije" v nekaterih delovnih organizacijah. Ponekod dolgujejo "odgovorni delavci" (to je čuden izraz za neodgovorne voditelje) velike vsote deviz, ki so jih dobili kot akontacijo za potovanja, a jih po več kot letu dni še niso obračunali. Drugod na debelo odpisujejo zaloge, potem pa jih prodajajo v "ožjih" krogih po zelo nizkih cenah. Spet ponekod posamezniki "po svoje obračajo" sredstva za reklamo. Nekateri "odgovorni tovariši" zaračunavajo predavanja po 6000 dinarjev in več, čeprav sodijo ta predavanja "v njihovo obvezno družbeno delovanje".

Članek v *Delu* spada seveda v priprave na partijske kongrese, ki se obetajo spomladi. Komunisti bodo rekli, da razgaljeni pojavi niso pogosti in da članek priča o trdni volji partije, da jih popolnoma odpravi. Cinik bo rekel, da se je grdobij nakopičilo toliko, da jih ni več mogoče prikrivati. Resnica je nekje v sredi. Res je, da je partija vzela metlo v roke, da počisti pred kongresom, res pa je tudi da bo z metlo ošvrknila le nekatere. Če bi hotela zares počistiti, bi se morala odreči monopolu oblasti. Tega pa še zlepa ne bomo doziveli.

MITJA SE PRILIZUJE

Mitjo Ribičiča je doletela čast, da ga je Tito kot slovenskega predstavnika povabil na silvestrovanje na Brione (gl. Novoletno slavje, str. 14). Po funkciji je bil kot predsednik republiške konference SZDL najnižji med prisotnimi. Druge republike so zastopali predsedniki republiških predsedstev ali partij. Ker Tito vlada kot star cesar in se sučejo okrog njega kot dvorjani svoje dni, da bi si pridobili cesarjevo milost in naklonjenost, ni popolnoma postranskega pomena, kdo bo trčil s kozarci in nazdravil Titu za Novo leto.

Po čem neki se odlikuje Ribičič, da se je zrinil pred Kraigherja in Popita? Popit je menda res tako koló partijskega aparata, da niti Titu ne imponira. Ne on ne Kraigher nista posebno poznana v Beogradu in na dvoru. Ali so Ribičiča povabili kot bivšega predsednika zveznega izvršnega sveta? Špiljak je tudi nekdanji predsednik vlade in celo sedanjí predsednik sindikatov, pa ni bil povabljen.

Nič takega. Dvoje je odločilo, da se je Ribičič zrinil pred Tita: prvo, kakor je likvidiral urednika Gorjupa, in drugo, kakor se je postavil na Titovo stran v sporu glede Jovanke.

Novembra smo poročali o srčni kapi urednika ljubljanskega *Delu* Mitje Gorjupa, ki je umrl 31. oktobra. Njega je Ribičič prisilil, da se je mesec dni preje javno opravičil za malenkosten spodrselj v *Delu*, ko je nepazljivi časnikar kronično omenil obletnico emigranta Mirka Javornika, ne da bi očitvidno sploh vedel, za koga je šlo. Ovaduhi so seveda obvestili Ribičiča, ki je v svojem superpartijstvu terjal Gorjupovo glavo in jo tudi dobil. To je imponiralo Titu.

Drugo razlago je mogoče najti v članku, ki ga je Ribičič napisal za obletnico oktobrske revolucije v *Delu* 5. novembra. Dolg članek je poln običajnega frazarjenja, konča pa se s presenetljivim odstavkom, kjer pravi, da se "na prvih straneh zahodnega tiska.....pojvajo tudi grobe izmišljotine in laži o naši deželi, o političnem vodstvu in tovarišu Titu." Tako naj bi se vse temne sile tega sveta zarotile tudi proti sovjetski revoluciji in Leninu pred 60 leti. Enako bi lahko zapisali "za jugoslovansko revolucijo in Tita: če hočejo to ime umazati, osramotiti, zatreti, če ne mine niti en sam dan, da morsejevi aparati na vseh linijah sveta ne bi o naši deželi in Titu javili karkršneko laži, podlosti in izmišljotine, pomeni to, da smo v svetu in na vseh celinah prisotni na strani izkoriščanih množic, v boju za socializem, za demokracijo in mir."

Kar se je takrat pisalo o Jugoslaviji in Titu v zahodnem tisku, se je tikalo Jovanke. Časopisi so ugibali, kam je izginila in zakaj jo je Tito zavrgel (gl. KT novembra). Vsiljuje se torej misel, da je Ribičič zagovarjal Tita zaradi njegovega postopka z Jovanko. S prefinjenim čutom izkušenega dvorjana je Mitja Ribičič zadel pravo struno. Medtem ko so drugi v zadregi molčali ali morda na skrivnem tudi godrnjali, da bi moral Stari na stara leta pač lepše postopati z ženskami ali vsaj javno razložiti, kaj je narobe, je Mirja primerjal Tita z Leninom in zavrnil vsakršne laži, podlosti in izmišljotine. Kar Tito stori, je vse prav. Nedvomno je Ribičič zastopal enako stališče tudi v tajnih partijskih svetih, kjer si je Kardelj privoščil morda nekoliko godrnjanja.

V povračilo za zvestobo in prilizovanje je Tito povabil Ribičiča na čašo šampanjca.

UREDNIŠTVO

SLOVENSKA HIŠA V TUJIH ROKAH

Argentinski *Sij slovenske svobode* je pod naslovom "Tatvina begunskega imetja" priobčil spodnji članek, ki zadeva prodajo slovenske hiše v Rimu. Radi bomo objavili dodatne informacije odn. pojasnila neposredno ali posredno prizadetih, če jih bomo prejeli, obenem s poročili iz lastnih virov. Ur.

Tako je treba imenovati nedavno prihuljeno prodajo hiše na Via dei Colli v Rimu, znane tisočerm slovenskim političnim emigrantom, ki so po revoluciji doma iz nje iskali osvobodilne poti v svet. Hišo je kupil leta 1946 tedanji Socialni odbor iz denarja, ki so ga ameriški Slovenci zbirali za podpiranje žrtev komunizma iz Slovenije, stradajočih po italijanskih in avstrijskih DP-ievskih taboriščih. Tja do srede petdesetih let se je na Colli zatekalo nešteto rojakov, ki so v pisarni Socialnega odbora dobili prvo stvarno in pravno pomoč, zlasti pa možnost za selitev čez morje in vse, kar je bilo za to potrebno. Ta dom preganjanih je že od začetka bil ne le karitativno, temveč tudi politično ter informativno središče emigracije. Ostal je to tudi, ko so se valovi izseljevanja v Argentino, Severno Ameriko in Avstralijo polegili. Bil je last svobodnega dela slovenskega naroda.

Po uveljavitvi mirovne pogodbe z Italijo jeseni 1947 je bilo treba formalno lastništvo hiše prilagoditi italijanskemu zakonu, po katerem so lastniki nepremičnin lahko bili le italijanski državljani. Se pravi, treba je bilo najti slamnatega moža, seveda poštenega, ki se ne bo lepega dne razglasil za zakonitega gospodarja ter "siromakovo jagnje" pravno veljavno ukradel. Socialni odbor je za to ustanovil in dal registrirati zadrugo Piave, katere člani so v glavnem bili ugledni klerikalni Slovenci z Goriškega. Člani odbora so bili prepričani, da za dogovor med poštenjaki, ki se zavedajo, da so le neizvoljeni upravniki imetja, ki je last vse politične

emigracije in s katerim ne morejo ravnati po svoji volji in kristi, ni potrebna kakšna formalna pogodba.

Tajnik Socialnega odbora in vodja pisarne za begunce je ostal tudi skrbnik za hišo. Določeno je bilo, da brez njegovega privolenja ne more zadruga Piave glede hiše odločiti nič, zlasti ne prodati ne komu drugemu. Tajnik je bil priden in prizadeven človek, a gospodarsko in pravno neskušen. Zaradi tega je hiša zahajala v težave, iz katerih jo je moral reševati zdaj škof dr. Rožman, zdaj kdo drugi. Pred nekaj leti je tajnik na lenem vse skupaj pustil in odšel v Nemčijo, prej pa še uničil arhiv, neprecenljivo vreden za zgodovino emigracije, s seznama izseljencev, ki jih ne bo mogoče nadomestiti. Poslej je vso besedo pri hiši imela zadruga Piave, za kar je njen predsednik spravil v njen odbor tudi svojo v Rimu živečo hčer.

Hiša stoji v eni najlepših in najdražjih stanovanjskih četrti Rima, na robu njegovega starega središča. Zaradi tega je njena vrednost nepretrgoma rasla, čeprav je starejša in potrebna popravil in je pod novo upravno postajala vse bolj zanemarjena. Liga slovenskih Amerikancev v New Yorku, s podružnicami v raznih mestih Zda, edina pravna naslednica Socialnega odbora, se je po reorganizaciji l. 1970 zanimala za to imetje. Rada bi ga bila v tej ali oni obliki prevzela, hišo popravila in modernizirala ter z dohodki od najemnim skrbela za njeno vzdrževanje. Njen glavni del je nameravala preurediti v svobodni slovenski študijski center in v zbirališče rojakov z vsega sveta. Hiša bi tako služila svobodni slovenski skupnosti po vseh celinah in znanstvenemu in drugemu delu zanjo.

Zadruga Piave je na vse Liginne pismene in osebne predloge in prošnje dajala le izmikalne in zavlačevalne odgovore. Julija letos pa je hišo na Via dei Colli pod roko prodala italijanskemu državljanu ter jo tako spravila v tuje zasebne roke, ne da bi bila katero koli ustanovo v slovenski emigraciji obvestila o svojem koraku, kaj šele, da bi bila koga vprašala za mnenje ali privolenje.

Hiša je bila prodana za ceno, ki je vsaj tretjino nižja sedanje povprečne za nepremičnine v Rimu. Razlika gre v deset tisoče dolarjev. Vzrok: kupila jo je, kakor trdi ljudski glas v Rimu — hči predsednika zadruga Piave.

Ko se je o tem neverjetnem početju razvedelo, so njega krivci razglasili, da pojde čisti izkupiček slovenskim šolskim sestram v Gorici. Predsednik zadruga je nekemu emigracijskemu združenju, ki je terjalo pojasnila, poslal pismo, v katerem sicer priznava, da je hiša "moralna last" emigracije, da pa nikogar ne briga, kaj Piave z njo stori. Po njegovem je izkup namenjen "verskim ustanovam italijanskih državljanov." Niti ne laških državljanov slovenskega rodu..

Pred kratkim je nekdo od prizadetih poslal v ZDA zloglasnega mešetarja, ki je pred dvema letoma moral pobegniti v Trst, ker mu je v Ljubljani grozil proces zaradi gospodarskega kriminala in korupcije. Ta je trdil, da bo večina denarja od prodaje šla za zidavo nove slovenske cerkve v središču Trsta — ko so že sedanje na Tržaškem bolj in bolj prazne Slovencev. Hiša ni bila kupljena za nobenega omenjenih treh resničnih ali izmišljenih namenov. Sumljivi posrednik je Ligi SKA namignil, da bi tudi ona lahko bila deležna donosa od izdajavske kupčije, če na tihem privoli vanjo in ne zažene nobenega hrupa. Predlog je bil svoji moralni in narodni vrednosti primerno odbit. Odbor Lige je na nedavnem občnem zboru to početje zadruga Piave soglasno obsodil ter sprejel sklepe, ki jih bo glede tega dejanja storil.

V tem zasluži enodušno podporo vse slovenske emigracije, zlasti pa njenega tiska, ne glede na skupino, v imenu katere piše. Vsa emigracija je bila s tem dejanjem ogoljufana, povrh tega pa še osramočena pred zatiravci slovenskega naroda — po prvakah lastnih katoliških bratov Slovencev v Italiji, katerim daje toliko moralne in stvarne podpore za njihove stiske in potrebe.

V tem poročilu smo se omejili na prikaz dejstev brez razglašanja imen. Z njimi bomo prišli na dan, če krivci sramotne kupčije ne bodo prav v kratkem dali javnega računa o svojem hiševanju ... s slovensko hišo na Via dei Colli v Rimu.

P. K.

• V pokoj je stopil ravnatelj slovenske gimnazije v Celovcu g, dr. Pavle Zabltnik. Gimnazijo je vodil deset let, potem ko jo je prejel od prvega ravnatelja dr. Joška Tischlerja (1957-1967). Na njegovo mesto je bil imenovan dr. Reginald Vospnerek, ki je doslej poučeval slovenski in nemški jezik na gimnaziji.

DR. LJUBO SIRC:

PROTI KOMU SE JE BILO TREBA TAKRAT BORITI?

Decembra 1941 je vodstvo Osvobodilne Fronte izdalo odredbo, da je vsakogar, ki se bo boril proti okupatorjem izven Osvobodilne Fronte, imeti za petokolonaša in izdajalca ter ga likvidirati. Vodstvo, to je komunisti, so natančno vedeli, kaj je njim najnevarnejše. Najnevarnejše zanje bi bilo, če bi se razen njih še kdo organizirano postavil okupatorju po robu. Komunistom očitno ni šlo za to, da bi bil boj proti okupatorju kar najširši, marveč da bi ostal pod njihovo kontrolo.

Po drugi strani je Kardelj že pred vojno v svoji knjigi "Slovensko narodno vprašanje" 'znanstveno' napovedal, da se bo slovenska buržoazija v bodočem s padu povezala s sovražnikom. To se seveda ni zgodilo, ker ni bilo prav nobenega razloga, zakaj naj bi se sinovi slovenskih kmetov, kar so slovenski meščani povečini bili, obrnili proti ljudstvu, iz katerega so še tako pred kratkim izšli. Take napovedi so sledile lahko samo iz teorij o razrednih interesih, ki v resnici nimajo ne repa ne glave. Toda komunistom bi seveda tako sodelovanje njihovih nasprotnikov s sovražnikom zelo ustrezalo, ker je bil to najpreprostejši način, da jih izolirajo in se jih iznebijo kot resnične sile.

Ker se pa buržoazija (kar je v takratnem komunističnem jeziku pomenilo pravzaprav vse, ki se komunistom niso hoteli podati), ni hotela sama od sebe vpreči v okupatorjev voz, jo je bilo treba k temu prisiliti. Zato so komunisti proti koncu 1941 začeli s terorjem, ki je bil predvsem naperjen proti vsem, ki bi utegnili organizirati odpor vzporedno z Osvobodilno Fronto. Prvega so v Ljubljani ubili social-demokrata Vrankarja, nato organizatorja čerčnikov Fanouša Emmerja in katoliškega prvaka Pršuha. Nadalje so uničili tiskarno podtalnega nacionalističnega lista NAPREJ ZASTAVA SLAVE. Podobno so ravnali leta 1943, ko so po italijanski kapitulaciji predvsem napadli postojanke, iz katerih bi se utegnili izven OF razviti borba proti okupatorjem.

POLITIČNO PREMAGANI

Vsem tem potezam je bilo skupno to, da so komunisti hoteli v kali, zatreti vsako neodvisno odporiško gibanje, in nagnati vse, ki bi v njem utegnili sodelovati, v roke nacistom in fašistom. Vedeli so, da bo vsakdo, ki se zaplete v sodelovanje z okupatorjem, obsojen na poraz, ker bo moralno in politično uničen. Moralno bo uničen, ker Slovenci preprosto niso bili za Nemce in Italijane. OF je ravno s tem, ker se je edina spopadla z okupatorjem, uspela prepričati najširše sloje, da ji gre zares za osvoboditev. Celo mnogi, ki so bili odločno proti komunistom, niso mogli Osvobodilni Fronti zanikati te vloge; drugam se pa niso mogli obrniti. Bilo je tudi mogoče razumeti, kako je domobranstvo nastalo, imeti simpatije za posamezne domobrancelje in njihovo usodo, pa vendar obsojati domobranceljske voditelje.

Politično je bil vsak sodelovec z okupatorjem uničen, ker je bilo jasno, da zavezniki na Zahodu ne bodo hoteli in mogli imeti z njim nobenega opravka. To je bila morda kratkovidnost, pomanjkanje občutka za dejansko situacijo ali kaj vem kaj še, toda tako je bilo, kar je zlahka ugotovil vsakdo, ki je sploh hotel opazovati in razmišljati. Sam sem bil 1943-1944 v Švici prav zato, ker sem iskal odgovora na vsa ta vprašanja. Zaključki, do katerih sem prišel, so me privedli do tega, da sem v Ljubljano pošiljal eno opozorilo za drugim, da se je treba za vsako ceno izogniti kolaboraciji, dasi so istočasno drugi pošiljali prav nasprotna obvestila. Gledano od zunaj, je bilo povsem očitno, da bo vsakdo, ki se ob koncu vojne znajde na nemški strani, v nemožnem položaju.

Edina možnost, preprečiti popolno komunistično zmago, je bilo organiziranje ne-komunističnega odporiškega gibanja. To je bila pa izredno težka naloga, ker so bili komunisti pripravljeni na vse, samo da nastanek takega gibanja preprečijo. Nismo jim bili kos in smo zato izgubili.

BILI SMO PREPOZNI...

K takemu razmišljanju me je pripeljalo pisanje dr. Lojzeta Ilije v SMERI V SLOVENSKO DRŽAVO in v TABORU. Dr. Ilija pravi, da bi se bili med vojno morali boriti edino proti komunistom in pozabiti okupatorja, ki je bil tako in tako obsojen na poraz. V bistvu se je veliko ljudi odločilo prav za to in je bil tudi prav zaradi tega konec tak, kakršen je bil. Če bi voditelji ali kdor koli drugi obsodili komuniste malo bolj ali malo manj, ne bi na stvari prav nič spremenili. Kot je dejal baje dr. Natlaččen, je bilo proti OF nemogoče kaj storiti, ker so komunisti na tako spreten način pomešali borbo za oblast z borbo proti okupatorju. Ponavljam: edino šanso je imel nekomunističen odpor proti okupatorju, ta pa se ni nikdar prav razvil.

Ne glede na vse to se pa čudim primariju dr. Zalogarju iz Begunj, ki je v mariborskem ZNAMENJU napisal, da bi predstavniki katoliške Cerkve morali obžalovati obnašanje med okupacijo. Danes so stvari precej jasnejše, kot so bile med vojno. Medtem ko takrat mnogi niso vedeli, kam komunistično vodstvo žene OF, je danes to popolnoma jasno. Komunisti so se hoteli polastiti oblasti in so bili v ta namen pripravljeni vsakogar potisniti ob steno, če je to boju proti okupatorju koristilo ali pa mu je škodilo. Če ne bi bilo komunističnega pritiska, bi bilo sodelovanje z okupatorjem v Sloveniji tako omejeno, da bi bilo komaj vredno o njem razpravljati. Toda komunisti so hoteli vse zase, k čemur je bila najenostavnejša pot ta, da so vse druge z grožnjami in napadi prisilili, da so iskali zaščite pri okupatorjih. Če bi bili ostali taktično bolj sposobni, bi se bili morda lahko rešili, toda verjetnost, da bi se to bilo lahko zgodilo, je zelo majhna, ker so bile razmere take, da so ljudje komunistom še vse verjeli. Vsekakor taktična nesposobnost ni moralni madež, zaradi katerega bi se kdo moral opravičevati.

Mislím, da je ta razlaga, dogodkov med vojno

še najpraviše. Zato sem se resnično začudil, ko sem v TABORU poleg članka dr. Ilije prebral tudi uvodnik, iz katerega sem zvedel, da so trije očetje komunizma židovstvo, masonsko liberalni kapitalizem in angleški imperializem. Res ne vem več, kaj naj si mislim. Da bo kdo hodil po ideje k nacizmu, res nisem pričakoval.

Dr. Ilija o stališču slovenske Cerkve med vojno

Rad bi dodal k Vašemu uvodniku "Usodna izguba časa," da je dr. Ilija v navajanem članku v TABORU lani (štev. 10/11) poleg ostalega tudi trdil, da "Cerkev v Sloveniji ni bila naklonjena domobranstvu." Takšna trditev me je začudila, saj govori proti dejstvu. Prav gotovo ni mogoče pričakovati od cerkvene hierarhije, da bi se formalno angažirala v političnih zadevah med zadnjo vojno. Ni pa nobenega dvoma, da je bila Cerkev med vojno in po njej na strani braniteljev pluralizma, svobode, vere, tiska in informacij, torej v obrambi svobodščin, ki jih je zaničevala KPS med vojno in jih zanika danes. Ali je možno doprinesti za to večji dokaz kot je bila tragedija škofa dr. Rožmana in smrt preko sedemdesetih duhovnikov?

P. Urbanc

TITOVSKI TEROR V ZAHODNI EVROPI

Od naših dopisnikov

Nemški dnevnik DIE WELT, ki izhaja v Bonnu, je 30. decembra na prvi strani objavil poročilo pod naslovom "Titova obveščevalna služba poslila maščevalce v Nemčijo". Dnevnik piše, da je konec lanskega novembra policija aretirala v Luwigshafenu agenta jugoslovanske obveščevalne službe, katerega ime nemški časopis navaja kot Michailov Slivar, Mihajlo Slivar, kot mu je najbrž ime, je prišel v Nemčijo, da bi organiziral umor hrvaškega emigranta Franja Goreta. Goreta je bil obsojen na deset let zapor, ker je leta 1966 ustrelil konzularnega uradnika Savo Milovanovića v Stuttgartu. Na razpravi pred dobri desetimi leti je Goreta izjavil, da ga je Milovanović najel, naj bi umoril tri protititovske emigrante. Ker Goreta tega ni mogel odosno hotel storiti, da mu potem ni preostalo drugega, kot da je umoril konzula. Goreta je desetletno kazen odsedel in živi zdaj v Nemčiji. Nemška policija ima dokaze, da je bil Slivar poslan v Nemčijo, da poskrbi za njegovo likvidacijo. Tako bi se mu maščevali za umor konzula in za neizvršeno nalogo.

Na gornjo vest so reagirali tudi v bonskem parlamentu, kjer je parlamentarni tajnik deželne skupine Krščanskosocialne zveze Paul Rohner stavljal dvojno vprašanje: izvršna oblast naj pove, kaj ji je znanega o takšnem delovanju jugoslovanske tajne službe, in kakšne mere so bile podvzete za take primere. O tem bodo debatirali v parlamentu, ko prideta vprašanja na dnevni red.

Znano je, da je bonska vlada poslala že lani Jugoslaviji oster protest zaradi morilskih naklepov jugoslovanskih tajnih agentov.

•••

FRANKFURTER ZEITUNG je 9. decembra objavil vest, da je nemški parlament odobril sredstva za nabavo blindiranega Mercedes 600 za predsednika države in njegove goste. Očividno so bili nemški parlamentarci

prisiljeni k temu sklepu spričo terorizma, ki ga je nedavno bila deležna Nemčija. Znano je, da so takšne drage avtomobile doslej nabavile Saudska Arabija, Vatikan in Jugoslavija.

BESEDE IN DEJANJA ZA PREGANJANE KOROŠČE

Slovenska Narodna Podporna Jednota (SNPJ) v Ameriki je lani organizirala koncert koroške "Danice" po USA in Kanadi. Pri tej turneji so aktivno delovali koroška Zveza slovenskih organizacij preko predsednika dr. F. Zwittra, domovinska Slovenska izseljenska matica in Društvo za kulturne izmenjave v Torontu. SNPJ je nedavno izdala poročilo o tem, iz katerega povzemam:

"Zaključili smo poročilo o koncertih Danice. S sodelovanjem Slovenske izseljenske matice in petih naših odsekov je naš šolski sklad prejel 4.310 dolarjev. Važno je, da smo podprli kulturno izmenjavo in še posebej, da je bil ta kulturni talent slovenski iz Avstrije. Kot je bilo sprejeto na sestanku 23. septembra 1977, smo poslali že drugo kopijo resolucije o koroških Slovencih v Avstriji. Naš clevelandski odsek je priporočil, da z denarjem podpremo Korošče, drugi so pa priporočili, da se obrnemo na članstvo za darila. Glavni odbor zaradi poplav v Johnstownu ni podprl drugega predloga. Trenutno znaša premoženje SNPJ 29.000.000 dolarjev."

Jože Hartman, predsednik komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja pri republiški konferenci SZDL Slovenije in član izvršnega odbora Slov. izseljenske matice, piše v Koledarju Matice o isti zadevi med drugim: "Po predavanju koroškega politika dr. F. Zwittra, ki je zastopal obe slovenski osrednji politični organizaciji na Koroškem, je prišlo do telegrama v Celovec tudi v korist tistih 26 mladih Korošcev, ki jih avstrijske oblasti vlačijo pred sodišča samo zato, ker hočejo uveljaviti svoje pravice, zapisane v avstrijski državni pogodbi. Pravi boj za človekove pravice je bil v očitnem nasprotju s slovenskim politično emigrantskim pisanjem, ki tudi z besedo ni omenilo tega grobega obračunavanja z mladimi Korošči, ampak je prav v tem času pretakalo veliko črnila za vse drugo."

Hartman je do politične emigracije sila krivičen, in naj zato - če nadaljujem v Hartmanovem žargonu - kot "izdajalec", ki sem med vojno v italijanskem, nemškem, ustaškem in celo domobranskem zaporu "izdajal" slovenski narod nemškemu in italijanskemu fašizmu, navedem to-le:

17. maja sem v imenu organizacij, ki jih zastopam, poslal protest avstrijskemu veleposlanstvu v Ottawi izrecno zaradi preganjanja 26 Korošcev ob priliki manjšinskega štetja.

Frank Osredkar in njegovi prijatelji, ki jih ne morem šteti med "napredne", pa so novembra lani spet priredili Koroški večer v Torontu, na katerem je, med drugim, slovenska mladina organizirala protestno peticijo proti avstrijskemu nemstvu. Čisti izkupiček večera je bil 6.080 dolarjev, ki so bili poslani na Koroško v korist Sloškovega doma, kjer so nastanjeni dijaki Slovenske gimnazije.

Peter Urbanc

DVAINTRIDESET LET SKRIVAČ

Po ljubljanskem Delu od 7. januarja povzemam, da so po več kot dvaintridesetih letih skrivanja pri svoji sestri titovske oblasti odkrile Janeza Rusa iz Žalne na Dolenjskem, zdaj starega 63 let, bivšega partizana in domobranca. Rus, ki že enajst let ni jedel mesa in ves čas skrivanja ni pil alkohola, - doma vlada revščina, - trdi, da se je 1945 skril pred domobranci, ki da so ga kot "maroderja" dne 1. junija 1945 spet vpoklicali v vojsko. (Tedaj so Angleži že vračali domobrance v domovino! - op.) Oblastem ne gre v glavo, kako da je šele po 32 letih postalo sumljivo, da je Janezova sestra Micka kupovala britvice in cigarete, kar je po novem letu napotilo miličnike, da so potrkali na vrata in vprašali po Janezu. Rusa zdaj kajpak niso priprli, a če se leta 1945 ne bi skril, bi verjetno tedaj bilo po njem.

(ds)

Z jugoslovanskih meja poročajo, o mnogo ostrejši kontroli na mejnih prehodih in izhodih (n.pr. na splitskem letališču). To je opaziti že od konca novembra. — Tito bo predvidoma obiskal Washington v prvi polovici marca. — Za jetnika meseca je Amnesty International proglasila Hrvata Nikolo Novakovića.

MITI IN RESNICA O

SLOVENSKI ZGODOVINI

6.

O BESEDI KNEZ IN GENEZI SLOVENCEV

To pot se bom nekoliko oddaljil od svoje polemike in se bom pomudil pri nastanku besede knez in knjaz', kar me bo pripeljalo do Jezove nove teorije o genezi Slovencev.

Nič ne vemo, kako so Karantanci imenovali svoje vladarje. Ker so viri, med njimi že tudi večkrat omenjena *Conversio*, pisani v latinščini, zato se tudi za karantanske kneze uporablja le latinska beseda *dux*, kar lahko prevedemo z vojvodo ali knezom. Da so Karantanci sami rabili ime knez za svoje vladarje, lahko sklepamo samo posredno. Vemo, da imenujejo starocerkvenoslovanski viri Koclja za panonskega ali blatenskega kneza. Ker pa je Kocelj vladal le kakega pol stoletja za zadnjim karantanskim knezom, zato smemo sklepati, da so verjetno tudi Karantanci rabili ta naslov za svojega vladarja.

Starocerkvenoslovanski rokopisi

Oglejmo si torej na kratko starocerkvenoslovanske vire, ki govorijo o sv. Cirilu in Metodu in v tej zvezi tudi o knezu Koclju, Rastislavu in Svetopolku. (Ob tej priliki se tudi zahvaljujem dr. Radotu Lenčku, profesorju na Columbia univerzi v New Yorku za pojasnila o rabi besede knez v starocerkvenoslovanskih virih in za njegov priročnik *Old Church Slavonic Texts* (Starocerkveno slovanski teksti), ki ga je pripravil leta 1973 za seminarske vaje na svoji univerzi). Ker pri podajanju primerov ne morem uporabljati starocerkvenoslovanskih črk, bom rabil dva apostrofa namesto trdega znaka, enega namesto mehkega znaka, za nosnik pa veliko črko A. Da se pa dva apostrofa ne bosta mešala z narekovaji, bom pri narekovajih napravil pomišljaj (" - ... - ").

Najstarejšo rabo besede knez (vsaj na zahodu) najdemo v Žitju sv. Cirila, ki ga je verjetno spisal sam sv. Metod pred svojo smrtjo, leta 885. V tej stari listini stoji tudi " - Koc'1', K"naz' Panon'sk'i - " kar naj bi bila najstarejša oblika za besedo knez. (F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, II, št. 207, str. 156). Listina, ki se nam je ohranila v celoti je šele iz 15. stoletja, odlomki pa se najdejo že v glagoljaških brevirjih iz 14. stoletja. Lenček uporablja neki drugi dokument o Žitju sv. Cirila, kjer je beseda knez nekoliko drugače napisana, namreč brez trdega znaka in enkrat z z', drugič s s' na koncu, kot " - Rostislav"vo, Morav'sk'ii knAz' - " in " - Kočel" knAs' Panonesk" - " (*Old Church Slavonic Texts*, str. 14 in 16). Nekoliko mlajše, vendar spisano takoj po Metodovi smrti še v

9. stoletju v Spodnji Panoniji, je Žitje sv. Metoda. Iz citata " - Rostislav", kniaz' slovensk" - " se vidi, da je beseda knez zgubila trdi znak in nosnik A se spremeni v ia. (Kos, *Gradivo*, II, št. 181, str. 140). Rokopisi tega vira so se ohranili iz 12. in 13. stoletja. Skoraj iste starosti je spis o črkah, ki ga je sestavil bolgarski menih Hrabr". Ta stari bolgarski tekst je bil napisan okoli 895 - 910 v Preslavu. Tukaj omenja " - Kocelia, k"na sa blat'n'ska. - " Tudi ta spis je prišel v rusko Nestorjevo kroniko, katere ohranjen rokopis iz leta 1348 se imenuje Lavrentijski rokopis. Tu pa se vidi razlika: napisan je površno in več besed se drži skupaj. Isti citat je napisan takole: " - ikoce1" knAzablatenska. (*Old Church Slavonic Texts*, str. 6 in 7). Po starosti nato sledi ruska Nestorjeva kronika, ki je bila spisana okoli leta 1110. Njeni ohranjeni rokopisi so šele iz štirinajstega (Lavrentijski rokopis) in iz začetka petnajstega stoletja (Hipatski rokopis). Danes se ta najstarejša ruska kronika imenuje *Povest' vremennih let* in vemo, da jo je sestavljalo več piscev. Včasih pa so vse delo pripisovali Nestorju, ki je najbrž sestavil prvo verzijo celotne *Povesti*. Nestor je v *Povesti* opisal v skrčeni obliki tudi delovanje sv. Cirila in Metoda, ter se pri tem v glavnem naslanjal na Žitje sv. Metoda. V ohranjenem rokopisu stoji: " - Kocel" kniaz' - " (Kos, II, št. 214, str. 161).

Poznejši viri

Čeprav se nam niso ohranili originali, in datirajo ohranjeni rokopisi šele od dvanajstega stoletja dalje, jezikoslovci ne dvomijo, da ne bi bili ohranjeni prepisi originalni ali pa prepisi starejših originalov. Posebno uporaba nosnikov kaže na njih starost. Kar se tiče besede knez smo videli, da je šla preosnova od k"nAz' do knAz' ali knAs', kjer imajo še vse oblike nosnik. Nato se nosnik A spremeni v e (knez) pri Slovencih in Srbih in v ja (knjaz') pri Rusih. Najstarejša raba besede knez je zabeležena pri Srbih leta 1186 (" - žz' knez' Miroslav' - ") in tri leta pozneje kot " - kneže - " (Miklosich, *Monumenta Serbica*, Dunaj, 1858, str. 1). Najstarejši slovenski zapis besede knez moramo iskati šele med protestantskimi pisci šestnajstega stoletja; v mislih imam Dalmatinovo Biblijo (1584), nato Mesingerjev *Dictionarium quattuor linguarum* (1592), in njegov *Thesaurus polyglotus* (1603).

Jeza o knezu

Kar se tiče besede knez, je Lenček prepričan, da prihaja iz skupne slovanske besede k"nAz', ta pa je izpeljana, glas za glasom iz staronemške kuningaz, ali gotske kunnings. V potrdilo navaja Vasmer, *Etymol. Russ. Woerterbuch*, 195-58. Franc Jeza pa pravi v svoji knjigi *Skandinavski izvor Slovencev* (Trst, 1967), da smo Slovenci prinesli besedo knez iz svoje skandinavske pradomovine. Staronordijska beseda konung, ali konungr je pomenila kneza ali kralja. Ravnotako pa so tudi Rusi prejeli svojo besedo knjaz' direktno od Skandinavcev. Vendar Jeza ne trdi samo, da izhajata besedi knez in knjaz iz staroskandinavskih besed konung ali konungr,

temveč postavlja novo teorijo, da smo Slovenci prišli iz Skandinavije in smo po poreklu Skandinavci. To teorijo pa opre prav na to, da je bilo in je še v slovenskem besednjaku mnogo besed, ki so neposredno ali posredno skandinavskega izvora. Med politično-administrativne besede skandinavskega izvora prišteva: kosez, župan, zakon in druge. Skandinavskega izvora so, po Jezovem, tudi imena karantanskih knezov Valuka, Boruta, Hotimirja, Valtunka (Valjhuna), ter panonskih knezov Pribine in Kocla. Ker nisem jezikovec zato ne morem niti pritrrditi niti zanikati Jezove teorije. Rad pa bi osvetlil problem in pokazal na težavo, ki jo ima zgodovinar z njim. Prav zato sem si arbitrarno izbral besedo knez in pokazal, kako jo tolmačita dva danes živeča Slovenca in kako so jo pisali v preteklosti. Nadalje hočem pokazati, kako gledata na izvor besede knjaz' dva ugledna ruska zgodovinarja. Nato pa se bom povrnil k Jezovi teoriji.

Rus Ključevski in knjaz'

Vasilij O. Ključevski (1841-1911) je bil učenec Sergeja Solovjeva in njegov naslednik za rusko zgodovino na moskovski univerzi od leta 1879 do 1911, ko je umrl. Učelni ruski zgodovinar je posebno poznan, ker je uvedel sociološko interpretacijo ruske zgodovine, pa tudi kot vesten presojevalec pisanih in nepisanih virov, posebno epskih pesmi. Danes je najbolj poznano njegovo delo Kurs ruskoj istorii (Tečaj ruske zgodovine), ki je pravzaprav zbirka njegovih univerzitetnih predavanj, in ki je nastala od leta 1880 dalje. Med leti 1904 in 1921 je izšlo pet knjig, ki pa so doživele že pred njegovo smrtjo nove izdaje, le peta knjiga je izšla šele po njegovi smrti. Ključevski je ostal znan in spoštovan tudi še po oktobrski revoluciji. Čeprav so ga označevali kot buržuaznega zgodovinarja, so njegova dela doživela več ponatisov, najbrže radi njegove sociološke metode in poudarka na gospodarstvu. Seveda je spisal tudi vrsto drugih del, ki so iz znanstvenega vidika važnejša, vendar je Kurs ostal najbolj popularen. Pri citiranju uporabljam njegova zbrana dela Sočinenija, Moskva, 1956-1959 (osem knjig).

V prvi knjigi Kurza (Sočinenija, I, 1956, str. 138) se postavi Ključevski na stališče, da je prišla beseda knjaz' iz Skandinavije in so jo prinesli v Rusijo Normani ali Varjagi, kot jim pravijo Rusi. Voditelje takih vojaško-trgovskih skupin so v nordijskih sagah imenovali koninge ali vikinge pravi Ključevski in nadaljuje "Oba ta izraza sta prešla tudi v naš ruski jezik, v slovansko-ruski obliki kot knjazja in vitjazja. Ti besedi imajo tudi drugi Slovani, ki so ju pa prevzeli od germanskih plemen srednje Evrope, a v naš jezik sta prešli od Skandinavcev, severnih Germanov, ki so nam bili v preteklosti bližje." V gornjem delu Ključevski jasno pove, da je beseda knjaz' skandinavskega izvora, znano pa mu je, da to besedo uporabljajo tudi drugi srednjeevropski Slovani. Pozneje pa je Ključevski spremenil svojo gornjo trditev, in to že v drugi izdaji prve knjige svojega Kurza, ter jo postavil na manj sigurno podlago z več možnostmi. To njegovo stališče se je popolnoma izkristaliziralo v njegovem delu Terminologija ruskoj istorii (Sočinenija, VI, 1959, str. 136), kjer pravi: "Nočem tukaj odločiti, ali se je naš

ruski jezik izposodil besedo "- knjaz' -" iz nemškega ali pa se je ohranila v njem iz prvotnega indoevropskega besednega zaklada, skupnega vsem Indoevropejcem, slično kot na primer beseda mati. Čas, ko smo besedo prevzeli, pa se ugotavlja različno. Eni mislijo, da je ta beseda lahko prešla v slovanske jezike in v jezik vzhodnega Slovanstva že v tretjem in četrtem stoletju iz gotskega jezika, ko so Slovani prišli v stik z gotsko državo, ki se je razprostirala po južni Rusiji in dalje proti zahodu v Zakrpatje; to beseda knjaz' so takrat prevzeli z drugim kot "-penjaz' -" [denar], "-st'klo-" [steklo], "-hleb-" [kruh]. Drugi pa mislijo, da je ta beseda [knjaz'] poznejšega izvora in je prišla v naš [ruski] jezik takrat, ko so postali del ruske družbe varjaško-skandinavski knezi z njihovim spremstvom [družinami]. Knjaz' - to je ruska, vzhodnoslovanska oblika, nemškega "konung", ali pravilneje "kuning". Knjaz' se je imenoval nosilec vrhovne oblasti na Ruskem v devetem, desetem in enajstem stoletju, kakor so pač takrat razumeli to oblast."

Ključevski v svoji zgodovini priznava staro teorijo o skupni domovini Slovanov nekje v Zakrpatju, odkoder so se vzhodni Slovani razširili najprej na področje črne rodovitne zemlje in od tukaj proti jugu, vzhodu in severu. Glavna združevalna sila pa so bili skandinavski (varjaški) knezi s svojim oboroženim spremstvom, ki so združili ruska plemena v enotno državo, katere blaginja je slonela sprva na varjaški in pozneje na varjaško-ruski trgovini z bizantinsko državo. Izvajanja Ključevskega slone prvenstveno na glavnem ruskem zgodovinskem viru Povest' vremennih let, ali najstarejši kroniki, ki smo ji včasih rekli Nestorjeva kronika, nato na pravnem viru Ruskaja Pravda in na že omenjenih epskih pesmih.

Vernadski in knjaz'

Drugi ruski zgodovinar George Vernadsky (1887-1973) ali Vernadski po naše, je bil profesor na Yale univerzi v Združenih državah. Spisal je v angleščini več knjig o ruski zgodovini, ki jih je izdal pod skupnim naslovom A History of Russia (Zgodovina Rusije), vsaka knjiga pa ima še svoj poseben podnaslov. Nas zanimata prvi dve knjigi, Ancient Russia (Starodavna Rusija, New Haven, 1943) in Kievan Russia (Kijevska Rusija, New Haven, 1948).

V prvi knjigi obdela staro Rusijo od paleolitske dobe do 870ih let po Kr., ko je varjaški knez Oleg zavzel Kijev. Vernadski se ne strinja s staro teorijo o skupni slovanski pradomovini v Zakrpatju, niti o nekem skupnem praslovanskem jeziku. Priznava pa obstoj treh velikih sorodnih skupin, Venedov ali Venetov, Sclavenov in Antov, o katerih poročajo bizantinsko-grški in latinski viri. Oprt na te vire piše Vernadski, da so se raztezali v šestem stoletju Anti severno od Črnega morja in to od ustja Donave do reke Dona, Sclaveni severno in vzhodno od Donave v Panonski nižini in Venedi na severu ob porečju Labe, Odre in Visle. Glavno pozornost pa posveča Vernadski Antom, ki so po njegovem eden izmed glavnih rodov, iz katerih so se razvili Rusi. Z veliko pozornostjo išče besedo Anti v starih virih in to ne le grških in latinskih, temveč tudi v drugih, ki so manj znani,

ali pa so bili nepoznani v ruski zgodovini. Med zadnji dve skupini virov štejejo arabske, perzijske, armenske, georgijske, kitajske, kazarskohebrejske, islandske, sirske, anglo-saške in staroskandinavske.

Tako je ugotovil, da se že okoli leta 128 pr. Kr. omenja v kitajski kroniki neko pleme Antsai, ki je prebivalo v Kazakstanu (Ancient Russia, str. 391). Kakih 250 let pozneje, okoli leta 125 po Kr. pa identificira kitajska kronika Antsai kot Alane. Ponovno zasledi Ante med Alani v tako imenovani sarmatski dobi, ki sega od 200 pr. Kr. do okoli 200 po Kr. Po njegovem so se skrivali Anti pod imenom Asi ali Jasi. Vernadski je domneval, da so Anti le grška izpeljanka iz As v popolnem soglasju z zakoni starogrškega jezika. Kot na primer gigas v ednini postane gigantes v množini in iz te množinske oblike lahko nastane pozneje nova ednina gigantes, ravno tako se je zgodilo z As. As v ednini je postal Antes v množini, iz te pa je nastala nova ednina Antas. V tej obliki rabita to besedo tudi Jordanes in Prokopij, to je Antes ali Antae, v svojih delih v šestem stoletju.

Ko so prodrli Goti od Baltika proti jugu v drugi polovici drugega stoletja po Kr. in so zavladali nad severnim obrežjem Črnega morja sredi tretjega stoletja, so prišli tudi Anti in drugi slovanski rodovi pod njihovo oblast. V tej dobi so prešle nekatere gotske besede v slovanski zaklad, prav tako pa tudi nekatere slovanske in grške v gotsko besedišče. Grške besede so prišle v gotski jezik, ko so Goti sprejeli krščanstvo iz Carigrada. Tak primer je na primer Kyrikon za Kirche (cerkev). Ko so se pa Goti premaknili proti zahodu, se take grške besede prevzela tudi druga zahodna germanska plemena in so tako prešle v nemški jezik kot že omenjena Kirche in še druge kot Bischof (škof), Pfaffe (duhovnik, far), Phingsten (binkošti).

Nas zanimajo predvsem besede, ki so jih po mnenju Vernadskega Slovani sprejeli od Gotov. Vernadski pravi dobesedno: "sledenče slovanske besede se smatrajo, da so gotskega izvora: knjaz iz gotskega kuni (rodovni starešina); penjazi (denar), iz gotskega pannings; polk iz godksega volk (oboroženo ljudstvo); šlem iz gotskega hilms." (Ancient Russia, str. 120). Na drugi strani pa misli Vernadski, da je gotska beseda meki (meč) verjetno nastala iz antskoslovanske besede meč, ker se antski meči omenjajo že v Beowulfu. Slovanski jezik je vplival po Vernadskem tudi na gotska imena. Tako je bilo nasledniku Ermenricha (ok. 350 - 370), utemeljitelju gotske moči severno od Črnega morja, ime Vithimir, njegov vnuk pa je bil Vidimir. Vidimerjev brat je bil Valamir, ali po slovansko Velemir.

Slovenci ob Ilmenskem jezeru

Naj navedem še nekaj zanimivosti iz prve knjige, ki jih je Vernadski našel raztresene po raznih manj znanih virih. Okoli leta 365 po Kr. je gotski poglavar Ermenrich začel veliko kampanjo proti slovanskim rodovom. Takrat so se zaradi tega napada umaknili Slovenci ("Slovenians, Slovenes") od srednjega Dnjepra k severu in so pozneje prišli do Ilmenskega jezera (Ancient Russia

str. 391). Na zemljevidu 9. stoletja, ki sledi strani 326 v prvi knjigi, pa so označeni Slovenci v angleščini kot "Slovenians" severno-vzhodno od Ilmenskega jezera. Z istim imenom pa označuje tudi Slovence ("Slovenians") v novi domovini v vzhodnih Alpah.

Zanimivo je tudi, da so začeli Bizantinci preseljevati Slované v drugi polovici 7. stoletja. Tako je bilo leta 686 trideset tisoč makedonskih Slovanov izseljenih v Bitinijo. Šest let pozneje je del teh Slovanov prestopil na arabsko stran in se je nato sedem tisoč Slovanov naselilo v Siriji. Ko so Arabci plenili leta 737 in 738 v porečju Dona, v južnovzhodnem delu Rusije, je bilo dvajset tisoč Slovanov preseljenih v Sirijo. Leta 762 pa je bilo največje število Slovanov, dvesto tisoč, preseljenih iz Tracije in Makedonije v Bitinijo.

Še o knjazu

V svoji drugi knjigi Kievan Russia (Kijevska Rusija) Vernadski ponovno razpravlja o nastanku besede knjaz' in o knezovi vlogi v ruski zgodovini. Takole pravi: "Stara slovanska beseda za princa je knjaz'. Izhaja iz staronemškega kuning (staroskandinavski konigr), ki pomeni kralj. Prepostavlja se, da so bili antski in slovanski [Slovenian] principi v šestem in sedmem stoletju rodovni in plemenski poglavarji, kakor tudi drevljanski princ Mal v desetem stoletju" (str. 178). S prihodom Normanov, pa se je spremenila tudi vloga knezov. Oleg in njegovi nasledniki so zavladali nad domačimi plemeni in mesti. V desetem stoletju je postala njihova oblast ustaljena in nekoliko pozneje je postala dinastija Rjurikovičev integralni del ruskega političnega življenja.

Vernadski torej misli, da je prišla beseda knjaz' v ruski jezik preko Gotov v 3. ali 4. stoletju po Kr. Pri tem se strinja vsaj z eno razlago Ključevskega o izvoru besede knjaz'. Razlikuje pa se od Ključevskega v tem, da Vernadski ne priznava skupne domovine vseh Slovanov ter trdi, da je ruska zgodovina mnogo starejša in se začena mnogo let pred varjaškim vdorom. Zato pozna ruski jezik besedo knjaz' že pred prihodom Varjagov v Rusijo, samo da ima takrat drugačen pomen, označuje namreč rodovne in plemenske glavarje, dočim so Varjagi dali knezu novi pomen. Sprva so bili varjaški knjazi voditelji vojaških in trgovskih podvigov, pozneje pa politični gospodarji vse Rusije. Vernadski torej ne zanika varjaške vloge, temveč poudarja, da je to bil le eden izmed važnih dogodkov ruske zgodovine, ki pa je mnogo starejša, kot to predpostavlja Ključevski.

S tem se je Vernadski postavil nekako med stališči Ključevskega in sovjetskih zgodovinarjev, ki skušajo čimbolj zmanjšati varjaško vlogo v ruski zgodovini. Po sovjetskem tolmačenju je nastalo razslojevanje ruske družbe že pred prihodom Varjagov. Rodovno-plemenski poglavarji in njihovo spremstvo so se že pred prihodom Varjagov spremenili v zemljiške veleposestnike, ki so nato pridelovali dobrine, s katerimi je Kijevska Rusija trgovala s Carigradom. Sovjetski zgodovinarji skušajo dokazati, v nasprotju s Ključevskim in ruskimi zgodovinarji zahodu, da je slonela moč Kijevske Rusije na

poljedelskem gospodarstvu in ne na trgovini z Bizantinci. Po Ključevskem pa je bila ravno trgovina z Bizantinci tista močna vez skupnih interesov, ki je povezovala Kijevisko Rusijo v enoto, in ko je ta vez prenehala, se je začel njen razkroj. Šele ko začne trgovina pešati, ker so začeli ogrožati trgovsko pot s Carigradom. Pečenegi in Kumani v drugi polovici enajstega stoletja, se začno člani oboroženega spremstva in člani vladajoče rodbine Rjurikovičev pešati s zemljiškimi posestvi. Temu se pridružijo še prepiri med Rjurikoviči in vse to je privedlo do razpada Kijeviske Rusije na vrsto manjših kneževin.

Deloma iz ideoloških in deloma iz nacionalističnih vzrokov torej današnje sovjetsko zgodovino pisje omalovažuje vlogo Varjanov in trgovine. Zavoljo tega pa jih tudi ne zanima, kako so se imenovali ruski principi in kakšen je izvor besede knjaz'. (O tem glej na primer B. Grekov, Kiev Rus, Moskva, 1959, v angleškem jeziku.)

Končni pregled

Če pregledamo vse besede, iz katerih naj bi nastali besedi knez in knjaz' bomo takoj opazili veliko podobnost: Lenček navaja kuningaz in kunnings; Jeza konung (kjer se u izgovarja kot u) in konungr; Ključevski koning; Vernadski kuni, kuning in koningr. Razlikujejo pa se po tem, da eni navajajo besede kot germanske ali nemške, druge kot gotske in tretji kot skandinavske. Konung, konungr (Jeza), koning (Ključevski) in koningr (Vernadski) so navedene kot skandinavske besede; kuni (Vernadski) in kunnings (Lenček) kot gotske; dočim so konung ali bolje koning (Ključevski), kuning (Vernadski) in kuningaz (Lenček) označene kot staronemške ali nemške besede. Tudi človek, ki ni izoliran lingvist, lahko takoj opazi sličnost teh besed in sklepa, da morajo biti skandinavskega ali nordijskega izvora. Vendar smo videli, da znanstveniki različno tolamačijo, kako so te besede prišle v slovenski oziroma ruski besedni zaklad. Jeza pravi, da so besedo knez Slovenci sami prinesli iz svoje pradomovine v Skandinaviji. Zelo slično je prvotno mnenje Ključevskega, ki je mislil, da so besedo knjaz' prinesli v Rusijo Varjagi iz Skandinavije. Vernadski, Lenček, in v svojih poznejših izvajanjih Ključevski pa mislijo, da so tako Rusi, kakor tudi drugi Slovani, prevzeli v svoje besedišče knjaz' ali knez v 3. ali 4. stoletju po Kr. od Gotov, ki so dolgo časa bivali ob Baltskem zalivu in od tam prinesli v južno Rusijo mnogo skandinavskih besed, ki so nato prešle v slovanske jezike. Danes se večina zgodovinarjev strinja, vendar ne vsi, s tako imenovano gotsko teorijo, ker sloni ne le na priznanih jezikovnih pravilih, temveč ker jo potrjuje tudi največ virov, in to arheološka izkopavanja, materialni spomeniki in pisani dokumenti.

Jezova skandinavska teorija

Jezova teorija sloni doslej le na jezikovnih primerjavah. Za zgodovinarja so vse take ugotovitve zelo važne, vendar same na sebi so še vedno nezadosten zgodovinski dokaz. Treba je najti tudi druge vire, ki

bodo to teorijo podprli. Kot smo videli na primeru knez, so jezikovne primerjave lahko zelo varljive, in lahko vedejo do zelo različnih interpretacij tudi med strokovnjaki. Zato pa je tudi na prvem mestu naloga jezikoslovcev, da ocenijo Jezovo teorijo. V kolikor mi je znano, se je doslej tega podstopil le ljubljanski univerzitetni profesor France Bezlaj v svoji knjigi Eseji o slovenskem jeziku (Ljubljana, 1967), pa še to bolj mimogrede. Zanimivo je, da Bezlaj priznava, da je panslavizem devetnajstega stoletja zavrzel kako tretjino starega slovanskega besedišča in ga zamenjal z novimi besedami. Del besed so bili očitni germanizmi mlajše dobe. Toda med zavrženimi besedami je bilo tudi nekaj besed, ki so si jih Slovenci, po Bezlajevem, prisvojili od tujih ljudstev, s katerimiso prišli v stik na svoji dolgi poti v novo domovino. Med temi pa je tudi nekaj skandinavskih besed, vendar ne toliko, kot jih navaja Jeza. Nekatero od teh tujih besed pa naj bi bile keltskega in romanskega izvora, po Bezlajevem. Slovenski predniki so jih prevzeli od keltskih in romanskih staronaseljencev, ko so prišli v vzhodne Alpe. Na drugi strani pa misli Jeza, da je bila velika večina teh zavrženih besed skandinavskega izvora.

Vsako resno in požrtvovalno delo zasluži, da se ga resno preštudira, posebno še, ko gre za nove preglede o slovenski genezi, ali o nastanku slovenskega naroda. Zato ni dovolj, da se zamahne z roko. Jezikoslovci morajo pokazati, ali veljajo Jezova izvajanja, ali pa ne. Če tega ne store, ker mislijo, da je vse skupaj neumnost, potem so ravno tako odgovorni za to, kar očitajo Jezi, da namreč pomagajo z molkom utrjevati novi mit. Če res mislijo, da je to mit, naj pokažejo, zakaj je to mit, če pa ne mislijo tako, potem naj povedo, v čem ima Jeza prav, v čem pa ne. Le po tem bo ustvarjena podlaga, da se začne z resno raziskavo, kjer pa bodo morali sodelovati jezikoslovci, arheologi, zgodovinarji in drugi znanstveniki.

Kot sem nakazal zgoraj, je Vernadski skrbno preštudiral vse vire, in iskal, kdaj se pojavlja beseda Anti v njih. Nato pa je sledil tej besedi in plemenu iz Azije v območje Črnega morja. Pri tem je zasledoval tudi premike vseh drugih plemen in ljudstev, ki so živele v Rusiji. Šele na tej podlagi je nato postavil svojo teorijo, vedno poudarjajoč, da je to bila le teorija, vse dokler ni prišel do nespornih pisanih virov, ki so jasno pričali o obstoju Venedov, Sclavenov in Antov.

Ko bodo jezikoslovci povedali svoje mnenje, bo treba slično raziskati staro literaturo, to je nordijske sage in epe, ter videti ali so v njih sledovi Jezove teorije. Zgodovinarji bodo morali ponovno pregledati vire in ugotoviti, ali so kje pisani viri, ki bi potrjevali se litev od severa na jug, katera ljudstva so živele v tisti kritični dobi ob poti preseljevanja, kakšni so bili gospodarski, in klimatični pogoji, kateri so bili vzroki preseljevanja in še mnogo drugega. Vse to so velike naloge, ki jih bo lahko izvedla le skupina znanstvenikov.

Te vrstice gotovo niso naperjene proti Jezi, ki

ga globoko spoštujem kot človeka in neumornega ter požrtvovalnega delavca, temveč naj bi služile v spodbudo, da začnemo resno, trezno in brez ideoloških predsodkov iskati, kakšna je resnica o naši etnogenezi. Bo še.

RAZPRAVLJANJE

M. L.

ŠE O SLOVENSKI ZGODOVINI

Univ. prof. Bogdanu C. Novaku se najprej zahvaljujem za stvaren odgovor na moje pripombe k njegovim "Mitom in resnici o slovenski zgodovini" (KT 453-454). Zdi se, da so nekatere stvari sedaj le postale bolj jasne. Vendar pa še ne vse!

Problem ni, ali vsaj ni samo pisanje prof. B. C. Novaka, ampak ono "ustaljeno strokovno izražje", na katerega se tudi on v svojem odgovoru sklicuje in pri tem navaja današnje slovenske zgodovino pisce B. Grafenauerja, M. Kosa ter S. Vilfana. Toda izražanje letih ni prosto ideologije, podobno kot ni bilo ono Lj. Hauptmanna, profesorja za "jugoslovansko" zgodovino na ljubljanski univerzi pred vojsko. To izrazoslovje je podrejeno že v naprej neki politični ideji, v prid panslovanstvu in jugoslovanstvu. Vprašanje je sploh, ali danes na ljubljanski univerzi lahko svobodno oblikujejo pojme, posebno kar zadeva vprašanje slovenstva. Da pravzaprav sploh ne gre za neko "ustaljeno" strokovno izražanje, za "sprejeto" terminologijo, ampak za vsiljeno ideološko govorico, Zgodovinsko izrazoslovje pa mora biti očiščeno ideologij, ki zavajajo ljudi in potvarjajo zgodovinsko resničnost.

Pravilno ugotavlja zato prof. B. C. Novak: 'Če je kdo marksist, bo (definicija) drugačna od onega, ki ni.' Enako velja tudi: Če je kdo "jugoslovan", bo njegovo tolmačenje drugačno od onega, ki to ni. In zdi se, da prav v Ljubljani dobro vedo, da bodo slabo zapisani, če bodo zgodovino podajali s slovenskega zornega kota. Bolj sprejemljiv je zato jugoslovanski zorni kot, kolikor ga je mogoče uporabiti, zatem pa nemškutarski. Samo slovenski ne, zakaj v tem primeru bi bilo treba slovenskim ljudem odpreti oči, da niso bili nikoli zgolj sužnji in tlačani, ampak so pripadali vsem slojem, od tlačanov do meščanov in graščakov, do znanstvenikov ipd.

Toda priznati to javno, bi lahko pomenilo, da bi slovenski ljudje postali samozavestni. Lahko bi mislili celo na odcepitev ali pa vsaj ne bi bili več pripravljeni v jugoslovanski skupnosti plačevati dvakrat večjih davkov od drugih bratskih narodov. Tega se gotovo boji oblast doma. V svetu se pa boje nepremišljene odcepitve, ki bi bila lahkousodna. Zato se nenehno laže glede slovenske sposobnosti za samostojnost kot tudi glede slovenske zgodovine. Toda to ni več zgodovino-pisje ampak politika. Zgodovina mora biti povsem prosta takšnih vsedlin in mora razlagati dejstva.

In prav ta tolmačenja slovenske zgodovine so laž-

na. Medtem ko Nemci sami sebi in mi njim priznavamo narodnost že od samega začetka, ko je še niso imeli (bili so Bavarci, Švabi, Sasi...) jo nam, in mi sebi, odrekajo. Ta-isti Grafenauer vztrajno piše o "Alpskih Slovanih" (nem. Alpenlawen) ko gre za slovenske Karantance, o "slovanski" deželi Karantaniji, "slovanskih" karantanskih knezih ipd. (zadnjič v DELU od 5. 7. 1976 v odgovoru na koroško proslavljanje tisočletnice). Milko Kos pa v svoji "Zgodovini Slovencev" (str. 33-34) zatrjuje, da je zahodni fevdalni red nadvladal tistega, v katerem so Slovenci dosihdob živeli, predvsem zato, ker da je bil "višji" po razvojni stopnji.

KOSOVA 'GERMANIZACIJA'

Povsem napačno opredeljuje M. Kos tudi germanizacijo. Pravi: 'Germanizacijo Slovencev in njihove zemlje imenujem v celoti proces, ki je ne samo kolonizatorično, marveč tudi družbeno, gospodarsko, politično, versko in kulturno mogočno vplival, prekvašal in vdiral med Slovence in na slovenska tla. Začel se je že v drugi polovici 8. stoletja, višek pa je dosegel v razdobju od 10. do 12. stoletja.' In o slovenski samobitnosti: 'Slovenec se v razdobju med koncem 6. in koncem 9. stoletja še ne loči od mejašev istega rodu in krvi na jugu in jugovzhodu. Ondod še ni ostro začrtana meja dveh držav, ki jo je kasneje ustvarila zavojevalna in politična osvojitvev, ureditev zemljiških gospostev pa izgradila in živo zarezala.'

Najprej k "Alpskim Slovanom": - Oznaka je proizvod nemškega zgodovino pisja, iz katerega jo je prevzel tudi B. Grafenauer. Nemci nam s tem odrekajo narodnost, sebi pa jo priznavajo. Prvi "nemški" zapisi naj bi bili: alemansko narečje konec 8. stoletja (v samostanih Reichenau, Murbach, St. Gallen), bavarsko (glosar, "Abrgoans" okoli 770), vzhodnofrankovsko (Witzsburg, Bamberg, Fulda, prevod štirih evangelijev), porenskofrankovsko (Mainz, Lorsch, štrasburška prisega 842, Ludvikova pesem 881...), južno (rensko) frankovsko (začetek 9. stoletja, samostan Weissenburg). Prim. H. Haarmann: Soziologie und Politik der Sprachen Europas, dtv München 1975.

Toda Bavarci, Franki in Alemani ter drugi niso bili še "Nemci", ampak samostojne narodnosti. Enako bi morali potem šteti za "Nemce" tudi Langobarde, ki so danes Italijani, ali Burgunde, ki so Francozi itd. -Temu nasproti imamo Slovenci izvirne slovenske Brižinske spomenike (Freisinske) iz 10. stoletja, nastali pa so v 9. stoletju in so slovenski, da bolj ne bi mogli biti. Raziskave prof. F. Grivca glede drugega Brižinskega spomenika nam točno pokažejo vsebinsko in izrazno zvezo s cirilmetodijskim panonskim in moravskim slovenstvom. Slovenstvo je bilo torej že samostojna etnična (jezikovna) tvorba, kar nemštvo še stoletja potem ni bilo.

In vendar si samo prof. B. C. Novak ne more kaj, da ne bi v svojem odgovoru zapisal tudi tega stavka: 'Šele po madžarskem navalu začno Slovenci in Nemci (sic) vnovič prodirati vzhodno od Pohorja...' Zakaj

"Nemci", tedaj samo še Bavarci !? Kdaj pa naj bi Alp-
ski Slovani, če so to bili Karantanci, postali potem Slo-
venci, nam naši zgodovinarji seveda ne odgovarjajo.
Toda, če se je jezik od Brižinskih spomenikov do danes
le malo spremenil, je kaj malo možnosti, da se je od
6. stoletja do 9. ali 10. spremenil toliko, da je iz "slo-
vanskega" nastal slovenski, toliko manj, ker takrat ni
bilo masovnih sredstev obveščanja, da bi ga hitro spre-
minjala. Pa tudi tehnika obdelave zemlje in njo sprem-
ljuje izrazje se je v stoletjih komaj kaj spremenilo.

M, Kos zagreši seveda prav debelo, ko govori o
"mejaših istega rodu in krvi" na jugu in jugovzhodu,
od katerih da se Slovenec v tem času ne loči. O tem ni
pravih virov, Etnografija in anatomija pa nam kažeta,
da se Slovenec krepko loči od teh mejašev še danes.
Balkanski narodi so si po anatomiji zelo različni, razlike
so tudi v najstarejših narodnih melodijah (pri Slovencih
Dur, na jugu mol), v barvnih kombinacijah in prastarih
vzorcih narodnih noš, v stanovanjski kulturi, v socialni
organiziranosti vasi (pri Slovencih npr. ni sledu o zadrugi
kot je na jugu in vendar jo naši zgodovino pisci tudi
pri nas "vidijo"). Nadalje, slovenski jezik s svojo dvojni-
no in drugim spada v zahodnoslovansko in ne v južno-
slovansko skupino.

Ali sedaj ni jasno, da se vsiljuje nekaj, kar ni
resnično; da se zgodovinska stvarnost skuša prekanalizi-
rati v drugo smer? Toda odkrito rečeno, s takimi pot-
vorbami v ničemer ni pomagano ideji o potrebi jugoslo-
vanske skupnosti. Prej narobe! Dediščina pač iz pred-
vojne dobe, Lj. Hauptmanna. Le-temu je na njegov
članek v ljubljanski "Njivi" od leta 1922 odgovoril v
"Času" arhivar dr. Josip Mal (Nova pota slovenske hi-
storiografije?, Čas 1923), sicer še vedno z južnoslovan-
skim izrazjem, toda proti nemčurskem tolmačenju. Raz-
pravo naj si vsakdo, ki ga te stvari težijo, poišče in pre-
študira, zakaj pomeni prelomnico ilirističnega pojmo-
vanja v času po prvi vojski, da slednje še danes ni izgu-
bilo svojega odločilnega vpliva. Kot smo prej omenili,
zaradi političnih vsedlin, ki pa ne bi smele nastopati v
znanstvenem razpravljanju.

Glede "germanizacije" Slovencev M. Kos tudi
nima jasnega pogleda. Germanizacija pomeni namerno
ponemčevanje in je plod velenemštva iz preteklega stol-
letja. Stavljati jo v srednji vek, pomeni ali nepozna-
vanje srednjeveškega duha in pojmovanj ali pa "ponaro-
diti" tiste čase. In slovensko stvarnost tistega časa pri-
kazati kot nekaj negativnega, nesposobnega življenja
in podrejenega tujstvu.

PRIMERJAJMO DRUGOD

Stvarnost je seveda popolnoma drugačna. Do nje
pa se dokopljemo s primerjavo položaja drugih narodnosti,
italijanske, francoske, nizozemske, itd., od katerih so
bile vse več ali manj plen "tujega" fevdalnega reda,
"germanizacije" ali "romanizacije", ne da bi danes
vsemu temu dajale usodnostni poudarek, ker jih pač ne
bremeni taka ali drugačna ideologija. Kvečjemu da se
nagibajo k samopoveličevanju, ko se naši samoponiže-
vanju.

Glede takratnega stanja v Karantaniji; Bavarski
naselitveni tok se je pač naselil tam, kjer je bil prostor.
Če bi bil ta poseljen skljenujeno s slovenskim življem,
potem bi bilo drugače. Da smo mi poslovenčili bavarski
živelj, kjer smo bili v večini (Gorenjska) in se počasi
izgubili med bavarskimi naseljenci, kjer smo bili v
manjšini, nihče ne oporeka. Trdi se pa, da bavarskega
naseljevanja ne bi bilo, če bi Karantanija ne bila pod-
rejena frankovski državi. - Tudi to ne drži. Češki kralji
so sami naseljevali bavarske kmete in obrtnike, pravtako
ogrski (Baranija, Sasi na Sedmograškem, kasneje pod Ma-
rijo Terezijo Švabi v Banatu), ruski carji ob Volgi.
Zgrešeno je pripisovati srednjeveškim vladarjem narod-
nostna čustva, kot jih imamo danes. Merila so bila tedaj
čisto drugačna. Zgodovinsko in družinsko pravo in ne
jezik. Zato pa tudi bavarski živelj v karantanskih deže-
lah (Notranji Avstriji) nima nič proti ustoličevanju in
priseganju v slovenskem jeziku (zadnjič Karlu VI., oče-
tu M. Terezije). Pomembna slovenska zgodovinska poli-
tična vsebina, ki se danes namerno (?) zamolčuje.

Primerjava z drugimi kraljestvi nam tudi pokaže,
da Slovenci nismo nič na slabšem od drugih npr. Ogrske.
Izgubili smo nemške (bavarska) predele nekdanje države
Karantanije (Notranje Avstrije), kakor so Ogrji tisto, kar
ni bilo ogrsko (Slovaško, Sedmograško, Hrvaško). Ka-
dar je ideja zgodovinske fevdalne države v Evropi dokonč-
no izginila iz splošnega pojmovanja in jo je nadomestila
liberalno masonska ideja jezikovne narodne države.

To je vse. Zgodovinska veda se mora varovati tega,
da bi pri občinstvu ustvarjala čustvene depresije, kot jih
npr. lahko poudarjanje tega, da "smo izgubili dve tret-
jini svojega narodnega ozemlja". In sklep, ki se nam
ponuja: Nemci nas bodo vsak čas požrli, če nas ne bo
varovalo jugoslovansko bratstvo. Ali še več, bolje da se
bratsko poslovanimo kot pa ponemčimo, predamo svojim
tisočletnim sovražnikom. - To ne spada v zgodovinsko ve-
do. In zgodovina mora celo odklanjati take politične za-
ključke in ne dopustiti, da bi jim s svojimi razlagami
služila. Biti mora popolnoma nevtralna. In še več; raz-
krivati vse takšne potvorbe, ki jim ni namen odkrivajo
zgodovinske stvarnosti, ampak v prvi vrsti nekaj povsem
drugega.

Vsed tega, pravim, je potrebna taka natančnost
pri razčiščevanju izrazja. Glede pojmov: rod, ljudstvo,
narod, bi jaz ostal kar pri teh. Glede "plemena" vse-
binsko in sociološko odgovarja izraz: ljudstvo. Ne ustre-
za pa ta izraz popolnoma tujim oznakam kot italijan-
skemu tribu ali nemškemu Stamm. Mogoče bi bilo treba
iskati ustrežnejših izrazov. Sicer pa je ta pripomba samo
obrobna.

Očitek izrazne površnosti seveda ni bil namenjen
osebi prof. B, C, Novaka, in še manj njegovemu delu,
saj je s knjigo o Trstu, ki je postala svetovno znana, do-
kazal svojo sposobnost. Opomba se je nanašala le na tisti
zapis, ki pa se naslanja na druge zgodovinarje in pisce,
od katerih so razlage, mogoče s premajhno kritičnostjo,
povzete.

Položaj prof B.C. Novaka na eni od ameriških univerz pa je tudi za slovenstvo samo in za seznanjenje sveta z njim preveč dragocen, da bi si človek ne dovolil pripomb, ki utegnejo dopolniti njegovo delo in predstaviti slovensko narodnost svetu v njegovi stvarnejši podobi kot pa je možna sedaj v domovini. To je, brez zakulisnih namenov.

Mislím, da se je nekaj že v prvih pripombah razčistilo: vprašanje nemštva v Rimskem cesarstvu (Rimsko-nemškem) in dejstvo, da je bil Samo kralj v Karantaniji. Da je njegova prestolnica Uhošt na Češkem izmišljena. - Če bi bili narod, ki čuti nekaj do svoje slavne preteklosti in ne pojmuje narodnost kot pesniško-pisateljske ustanove, potem bi moral v slovenski prestolnici stati mogočen spomenik kralju Samu. In ne samo njemu, tudi ustoličevanju, slavnim zmagam nad Turki (npr. Andreju Turjaškem ob zmagi nad Turki pri Sisku leta 1593, ko je 5000 slovenskih in deloma hrvaških vojščakov potolklo 38.000-glavo turško vojsko), itd. itd. - Vse to seveda odpade, če smo bili vedno samo "podlaga tujčevi peti."

NAŠE SAMOPONIŽEVANJE

Verjetno bi se težko našel na svetu narod, ki bi videl svojo slavo v samoponiževanju in čimbolj ponižujoči zgodovini ter bi svojo mogočno zgodovino v ta namen celo porvarjal. Pri nas se to godi, kadar gre za osebne kariere zgodovinopiscev in politiziranje zgodovine v druge namene. V Latinski Ameriki npr. postavljajo spomenike tako španskim zavojevalcem kot poprejšnjim idijanskim cesarjem. Prim. spomenik zadnjemu azteškemu cesarju Guatemoku v Ciudad Mejico.

Kakšna idejna širina. Pri nas pa skrupulozno naštevajo vladarjev "naše" krvi in sprejemanje tuje propagande za čisto in sveto resnico! Smo pri rasizmu, pomešani po krvi s sosedi (kateri narod pa ni?), a se gremo idealno čistih rasnih meril, kaj naj bi bilo našega in kaj tujega. Obenem pa istih meril ne uporabimo nasproti tujcem, sprejemajoč, kot že rečeno, od njih vso propagandno dno in šovinistično godljo.

Slovinci smo eden najstarejših narodov v Evropi in Karantanija, menda poleg Irske, med najstarejšimi narodnimi državami. Slovinci smo narod, ker smo kot ustanovitelji državni in državotvorni, obenem pa narod (narodnost) tudi v etničnem pogledu. Prav to so sestavine, ki jih naši sosede nimajo in nam jih skušajo sistematično zanižati. Obenem z vso karantansko državno-pravno dediščino, ki je vztrajala tudi skozi fevdalizem in ni bila zgolj obred, kot jo po vsej sili skušajo prikazati.

Glede Spodnje Panonije mislim, da je imela veliko večjo državno-politično težo kot pa ji jo pripisuje prof. B. C. Novak, ki jo ocenjuje po letih ("je igrala važno vlogo za Slovence vendar le kakih petdeset let"). Na zunaj gledano bi to držalo, vsebinsko pa ne. Knez Kocelj ni mogel v nekaj letih razsvetliti svojega ljudstva, niti z nekaj mesečnim bivanjem sv. Cirila in Metoda. Ljudstvo je moralo biti kultivirano in ne samo pokristjanjeno že poprej.

Ker ni prostora, bodo poslani članki objavljeni drugič. Tudi odgovor dr. Tomiča v polemiki z dr. Sircem, in polemika s Hrvatsko Zoro. Ur

Da so Obri vladali nad Panonijo, bo držalo. Toda to ne pomeni, da so bili Slovinci pod njimi samo primitivna raja, sužnji. Kljub podrejenemu položaju so mogli razvijati globoko delovno in duhovno kulturo ož. so jo imeli že pred prihodom Obrov. Imenoslovje po zahodnem Ogrskem vse do Donave, nam priča o številnih slovenskih imenih rek, hribov, in mest, ki niso mogla nastati v par letih, da so potem celo preživela nekaj stoletij ogrske nadvlade in samo madžarizacijo. Prim. Višegrad nad Budimpešto, hribovje Gercse, jezero Balaton, reka Raba in Rabica (Repce), mesto (Stólni) Belgrad (Székesfehérvár)... Lahko priznamo samo to, da so ogrski arhivi skoraj neraziskani, pa tudi turški, iz katerih bi se morali prepričati, koliko slovenskopanonske kulture in politične dediščine je bilo zajete v ogrsko državo.

Ne more pa držati trditev prof. B. C. Novaka, da "so izgube po obsegu ozemlja in po številu prebivalcev večje in bolj nevarne, kar se tiče Nemcev kot Madžarov, ker so Nemci predstavljali večjo politično moč".

Mar je res treba vedno znova ponavljati, da so "Nemci" šele kasnejša tvorba? In če so res predstavljali večjo politično moč, kako potem da v toliko stoletjih niso prodrli še do Jadrana? Resnica je drugačna. Če bi imeli "Nemci" ta namen, potem bi v toliko stoletjih gotovo pospravili s Slovenci in segli do Trsta. Toda "Nemcev" še ni bilo, njih predhodniki pa tega namena niso imeli. Še več, kako da se je mogla Karantanija obdržati pod "nemško" državo? Prvič, ker ta država ni bila nemška, ampak evropska; drugič, ker je slovenska državno-politična dediščina bila vključena v to državo (kot npr. Češka), kljub temu, da je že nekako polovica karantanskih (notranjeavstrijskih) dežel govorila bavarsko (nemško). Kaj nam pravijo zapisi: Koroški vojvoda je bil na cesarskem dvoru lovski mojster in je razsojal spore v slovensščini; edini je smel pred cesarjem nositi klobuk, ker ga tudi koroški kmet pred njim, vojvodom, ni smel itd. Ponovno opozarjam na razpravo J. Mala in dalje na Radicsa v Letopisu Slovenske Matice 1879, str. 26 (povzeto po Eneju Silviju Piccolominiu, Descriptio Asiae et Europe cap. 20).

Zdi se, da bo končno potreba temeljito preveriti trditve ljubljanskega zgodovinopisja, ki vidi nemštvo tam, kjer ga ni. Ko pa bi ga moralo videti, ga ne in požira ves nemškutarski šovinizem (Alpski Slovani, zanižanje slovenske narodnosti, državnosti itd.).

Res, perfidna igra zakulisne politike, ki naj slovenskega človeka navda z malodušjem. Toda, če je to zgodovina, je drugo vprašanje!

OD UREDNIKA

Iz Gorice sem prejel pismo g. Sandija Bolčine, s poštnim žigom od 13. decembra 1977. Pismu je bil priložen daljši članek z naslovom "Kako priti do slovenske države", datiranim v Ljubljani 10.17. oktobra 1977. Očividno gre za pseudonim, saj g. Bolčina obljublja, da se mi bo "v kratkem predstavil preko svojega agenta za zvezo" s polnim imenom in priimkom, in želi objavo članka v KT. Tega je poslal tudi Slov. državi, Smeri v slov. državo in Siju Slovenske svobode ter dvema v pismu navajanima osebam. — Preden bom objavil, bi rad poznal avtorja.

Od meseca do meseca

TITO V ROMUNJI

Tito in romunski predsednik Ceausescu sta 3. decembra prisostvovala slovesnim pričetkom gradbenih del na hidroelektrarni Djerdap 2 na obeh straneh Donave. Reka bo zajezena 80 km pod elektrarno Djerdap 1 pri vasi Kusjak blizu Prahova. Elektrarni bosta dve, kot pri Djerdapu 1; ena na jugoslovanski in ena na romunski strani. Vsaka bo imela po 8 turbin z generatorji. Skupna instalirana moč bo 438 megawatov. Ko bosta dograjeni konec 1984, bosta dajali 2.6 milijard kWh na leto.

Tito je ostal pri Ceausescu v Drobeta-Turnu Severin čez noč in sta se pogovarjala o medsebojnih in mednarodnih odnosih "v prijateljskem ozračju, polnem medsebojnega razumevanja in spoštovanja", kot so zapisali v skupnem sporočilu. Dvakrat sta v tem sporočilu poudarila načela "neodvisnosti in suverenosti, enakopravnosti, ozemeljske nedotakljivosti in nevmešavanja v notranje zadeve"; drugič sta dodala tudi "pravico vsake partije, da samostojno in suvereno gradi svojo strategijo in taktiko ter notranjo in zunanjo politiko, da svobodno izbira poti boja za revolucionarne družbene preobrazbe v skladu z razmerami v državi, pri čemer izhaja iz odgovornosti do delavskega razreda in ljudstva." Predsednika sta se izrekla tudi "za razvoj sodelovanja in mednarodne solidarnosti komunističnih partij ter vseh naprednih sil v boju za mir, varnost, demokracijo in socializem." Podobne običajne besede vsebuje skupno sporočilo tudi o mednarodnih vprašanjih: velik pomen beograjske KEVS, velika vloga socialističnih dežel, pomen Balkana za mir, zaskrbljenost zaradi oboroževalne tekme, podpora za nerazvite, pravična in trajna rešitev krize na Bližnjem vzhodu z umikom Izraela, priznanje pravic Palestincev "ter varnost in neodvisen razvoj vseh držav in narodov na tem območju".

Jovanka je pa doma ostala in stare žemlje ribala...

TITO NA LOVU

Za tuje diplomate, ki so akreditirani v Beogradu, je Tito 9. decembra priredil lov na posestvu Karadjordjevo v Vojvodini, kot ga prireja že dolga leta. Lani je na tem lovu avstrijski veleposlanik po nesreči ustrelil francoskega. Letos je lov srečno potekel. Tuji časopisi so prinesli sliko Tita v tradicionalni lovski pozi, stoječega ob vrsti ustreljenih merjascev.

14. decembra se je Tito brez Jovanke z vlakom pripeljal v Kranj in se je za pet dni nastanil na Brdu. Precej naslednjega dne je šel na lov v Karavanke in ustrelil kapitalnega kozoroga. Tudi ranjki cesar Franc Jožef so še pri svojih osemdesetih letih radi streljali kozle, ki so jim jih gonili pred puško.

Tito je bil drugače zelo živahen. Na Brdu je 17. decembra sprejel sekretarja španske KP Santiaga Carrilla, ki je bil takrat na počitnicah v Jugoslaviji. Komaj dober mesec pred tem, od 8. do 10. novembra, je bil Carrillo v Jugoslaviji na uradnem obisku.

17. decembra zvečer je Tito priredil večerjo za Franca Leskoška, ki je praznoval 80-letnico. Stari komunist, medvojni partizanski voditelj in povojni minister je zdaj že dlje časa v pokoju. Njegova zasluga je, da Litostroj onesnažuje ljubljansko ozračje. Ko so ga kmalu po vojni strokovnjaki opozorili, da lokacija za novo tovarno severozahodno od mesta ni primerna, jih je zavrnil: "Če jaz rečem, naj bo na Šmarni gori, jo bomo postavili na Šmarni gori."

KARDELJ OKREVA

18. decembra je bil Tito na kosilu pri Kardeljevih v Ljubljani. Ni prišel pokušat, kaj je Pepca skuhalo, marveč je prišel obiskat obolelega tovariša Edvarda. Ljubljanski klinični center je namreč 7. decembra naznanil, da je Edvard Kardelj od 4. decembra v bolnišnici, kjer ga zdravijo zaradi tromboze v nogi. Povedali so, da je zdravljenje uspešno in bo trajalo še nekaj dni. Po desetih dneh je bil Kardelj že doma, vendar se ni pokazal iz hiše.

VOJAŠKA VEČERJA

Tito se je 19. decembra odpravil z Brda na Brione. Tam je zvezni sekretar za ljudsko obrambo general armade Nikola Ljubičić 21. decembra priredil slovesno večerjo za dan armade, ki ga slavijo 22. decembra. V odgovoru na zdravico je Tito hvalil armado in dejal, da so uspeli, "ker je duh enotnosti naše partije prežemal tudi vso našo armado. Armada se je ob tem kalila in prekalila. ... Armada je dosegla izredne uspehe, ne le med vojno, v kateri se je prekalilo veliko novih kadrov, nov lik ljudi, temveč tudi po vojni. ... Tovarištvo, kakršno se je rodilo v naši armadi, si je utrla pot tudi zunaj vojske, med naše ljudi. Bratstvo in enotnost je neločljivo povezano z našo armado. Pod takim geslom smo šli v boj, v Bosni in povsod drugod. Ko smo širili bratstvo in enotnost, smo preprečili medsebojne pokole in bratomorilski boj, ki so ga zasejali četniki in ustaši, in ki je terjal na storišče življenj." /Več o Titovem govoru na naslednji strani./

DAN REPUBLIKE

Za narodni praznik 29. novembra se je lepo praznovalo, ker sta dva dni praznika padla na torek in sredo. V ponedeljek se torej ni izplačalo hoditi na delo in so imeli mnogi obrati zelo dolg konec tedna oziroma vikend, kot se pravi po slovensko. Podjetni posamezniki so si vzeli bolniški dopust še v četrtek in petek po praznikih in so se tako lahko za 9. dni podali na lepše.

Tito je že 26. novembra priredil slovesen sprejem na Belem dvoru v Beogradu. Povabljeni so bili vsi, ki kaj veljajo. Mladinska delegacija je Titu izročila zlato udarniško značko, beograjska občina, katere občan je, pa mu je dala diplomu. Niso povedali, kam Tito znaša vse zlato. Jovanke na sprejemu ni bilo.

TITOV POČITEK

Po zelo delovnih mesecih, - od avgusta je bil skoraj neprestano na potovanju, - je konec oktobra Titu zmanjkalo sapa in je bilo 28. oktobra naznanjeno, da je na oddihu in da za nekaj časa odlaga mednarodne obveznosti. Zaradi

tega da, so tudi odložili obisk egiptovskega predsednika Sadata. Da se Titu in Sadatu nič ne mudi, da bi se vide- la, kaže dejstvo, da je Tito že januarja v zadnjem hipu odložil obisk v Egiptu (gl. KT aprila). Predstavnik zvez- nega sekretariata za zunanje zadeve Mirko Kalezić je kar dvakrat skušal zmanjšati pomen tega odlaganja. Na tiskovni konferenci 4. novembra je dejal, da napovedani Sadatov obisk zaradi Titovega počitka seveda odpade, 23. novembra pa se je vrtnanju tujih dopisnikov izognil z od- govorom, da so "javnosti znani pred časom objavljeni razlogi za odložitev obiska."

BOLIVIJCJU O BLIŽNJEM VZHODU

Jasno je, da so se jugoslovanski-egiptovski odnosi ohladili. Tito se s Sadatom ni nikoli tako ujermal kot se je z Naserjem. Jugoslovanski odmev na Sadatovo potova- nje v Jeruzalem je bil vse prej kot navdušen. Sadat je bil v Jeruzalemu 20. in 21. novembra. Naslednjega dne je prišel bolivijski minister na obisk v Beograd. V zdravici na večerji, ki jo je 22. novembra priredil za Bolivijca, je zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić poto- žil, da je "še posebej zaskrbujoče dejstvo, da ne rešuje- mo sedanjih kriz in ne odpravljamo kriznih žarišč." Ven- dar se Miniću ni zdelo primerno, da pohvali Sadata, ker je nekaj podvzel v tej smeri. Glede "obsežne diplomats- ke dejavnosti" na Bližnjem vzhodu je namesto tega Mi- nić poudaril: "Uspeh se obeta le tistim pobudam in ak- cijam, ki vodijo k umiku Izraelcev z vseh palestinskih in drugih arabskih ozemelj, zasedenih leta 1967, ter k uresničitvi zakonitih pravic palestinskega ljudstva, vštev- ši tudi pravico do ustanovitve neodvisne države ter priz- nanje pravice do neodvisnosti in samostojnega razvoja vsem državam in narodom tega območja." Da ne bi kdo mislil, da podpira Sadata, ki je zahteval nekaj podobne- ga, je Minić dodal, da k takšni rešitvi "lahko prispevajo le tiste pobude in akcije, ki vodijo h krepitvi enotnosti in solidarnosti predvsem arabskih držav skupaj s PLO kot edinim zakonitim predstavnikom palestinskega ljudstva, pa tudi neuvrščenih držav".

V tej zvezi bi bilo vredno dodati, da je odstopil egiptovski veleposlanik v Jugoslaviji, ko je Sadat šel v Jeruzalem.

SUDANSKI OBISK

Sudanski podpredsednik in zunanji minister Rašid el Tahir el Bakr je bil na obisku v Jugoslaviji od 19. do 23. decembra. Glavni namen obiska je bil, da pridobi Jugoslavijo za Sadatova mirovna prizadevanja. V zdravici na večerji 19. decembra je Miloš Minić ostro povedal, da "dosedanje diplomatske dejavnosti, ki zdaj potekajo z veliko intezivnostjo, niso niti za las zmanjšale nevar- nosti na Bližnjem vzhodu". Skupno sporočilo, ki so ga izdali ob Bakrovem obisku, govori le o tem, da morajo vsa prizadevanja voditi računa o zakonitih pravicah pa- lestinskega naroda.

TITO O PALESTINCIIH

Na večerji na Brionih, ki jo je 21. decembra pri- redil zvezni sekretar za ljudsko obrambo Nikola Ljubičić, je Tito govoril tudi o Bližnjem vzhodu in poudaril, da je

umik Izraela z vseh zasedenih ozemelj neizogiben. "Kar se nas tiče, bomo pri tem, ko podpiramo zahtevo arab- skih držav, še naprej posebej podpirali pravico Palestin- cev do neodvisnosti in do svoje države. Toliko let že žive pod šotori, cele generacije so se rodila pod šotori, pe še nimajo svoje domovine. Nenehno bomo vztrajali pri uresničitvi te njihove pravice in v tem smislu bomo dajali kar največjo podporo arabskim državam." Ven- dar je Tito dodal, "da bi se slepil, kdor bi mislil, da je Izrael mogoče vreči v morje. O tem sem govoril že leta 1967, ko sem bil na obisku v Kairu. Treba je biti realist, sem rekel že takrat, treba je stvari presojati realno."

ARAFAT PRI TITU

Predsednik palestinske osvobodilne organizacije (PLO) Jaser Arafat je obiskal Jugoslavijo 27. in 28. de- cembra na povabilo predsednika vlade Veselina Djura- novića. V času, ko Sadat zavrača PLO kot neodgovorno, jo je Jugoslavija domala izenačila z vlado. V zdravici na večerji v Beogradu 27. decembra je Djuranović de- jal, da "navkljub številnim diplomatskim pobudam in akcijam še vedno niso dosegli rezultatov, ki bi v nas vzbudili upanje, da se položaj na Bližnjem vzhodu raz- vija v smeri vsebinskega reševanja sedanje krize." Za- skrbljen je zaradi razcepitve v arabskem svetu, "V ce- lotnem razvoju dogodkov smo vsekakor najbolj zaskrblje- ni spričo teženj, da bi PLO spodrinili iz procesa reševa- nja bližnjevzhodne krize in popolnoma zanemarili njeno vlogo kot edinega splošno priznanega predstavnika pale- stinskega ljudstva."

Arafat je 28. decembra pohitel k Titu na Brione. Tito je "izrazil prepričanje, da uresničevanje pravic palestinskega ljudstva, vštevši pravico do ustanovitve lastne neodvisne države, predstavlja bistvo bližnjevzhod- nega problema." Razumljivo se mu zdi, da "se ni mo- goče izogniti enakopravni udeležbi PLO na pogajanjih, saj je edini splošno znani legitimni predstavnik palestin- skega ljudstva." Kot je rečeno v Tanjugovem sporočilu, se je Tito tudi zavzemal za "potrebno stopnjo sodelo- vanja in solidarnosti" med arabskimi državami, "vštev- ši PLO"; ni pa rečeno, da bi Tito skušal dopovedati Ara- fatu, naj vendar prizna obstoj Izraela.

O Arafatovih pogovorih v Jugoslaviji so izdali tudi "sporočilo za tisk", ki pravi, da sta obe strani ugotovi- li, da krize na Bližnjem vzhodu "ni mogoče urediti niti ni možen trajen mir na Bližnjem vzhodu, če se Izrael ne umakne z **zasedenega ozemlja** in drugih arabskih oze- melj, ki jih je okupiral v vojni 1967 leta, in če ne pri- znajo zakonitih nacionalnih pravic palestinskega ljudstva, vštevši pravice do vrnitve in do ustanovitve lastne države. Pravično ureditev krize je mogoče doseči samo ob ena- kopravnem sodelovanju PLO kot edine zakonite zastopnice palestinskega ljudstva, čigar vprašanje je bistvo bližnje- vzhodne krize." Jugoslovanska stran je izrazila zaskrblje- nost zaradi položaja, a obljubila, da "bo še naprej podpirala pravično arabsko stvar. V tem duhu bo dajala podporo in pomoč osvobodilnemu boju palestinskega ljudstva za uresničitev njegovih zakonitih nacionalnih pravic," je rečeno v sporočilu za tisk.

'ENOTNOST ARMADE' IN JOVANKA?

Na slovesni večerji za Dan armade 21. decembra, o čemer poročamo na 13. strani, je v nadaljevanju svoje-ga govora Tito raztegnil vlogo vojske tudi na sedanost:

"Mislim pa, da ima naša armada takšno vlogo (tj. krepitve bratstva in enotnosti, op) še danes. Tudi danes mora biti tisti dejavnik, ki utrjuje bratstvo in enotnost med našimi narodi. Še vedno imamo sovražnike, še vedno se srečujemo z notranjimi sovražniki, ki bi hoteli, da bi se povrnilo nazaj staro, kar je včasih bilo. Tega ne smemo dovoliti. Naša armada pa mora ne le budno bedeti na mejah, temveč biti tudi nenehno navzoča v državi. Zato mora biti armada enotna, ne glede na narodnosti, ki jo sestavljajo, enotna mora biti pri nadaljnjem razvoju socializma. Ne gre le za zatiranje nacionalizma, kar moramo še vedno delati, pa še kako. To je grda bolezen, ki kot rak zahrbtno izpodjeda organizem, ne le posameznika, temveč bi se utegnila razpasti na cele organizacije in okolje."

Armada je "najbolj trdno poročstvo za enotnost naših narodov," je poudaril Tito. "Vidite, zunaj se zdaj nenehno vprašujejo, kaj bo jutri, na primer, ko se bom jaz umaknil. Vse smo naredili, da se ne bi nič zgodilo. Stvari bodo še nadalje lepo tekle naprej." Ugled Jugoslavije v tujini temelji na enotnosti narodov. "Vendar pa so tudi taki, ki pišejo, da bo Jugoslavija nekega dne razpadla. Tu se ne more nič zgoditi, saj naša armada zagotavlja, da pri socialistični izgradnji naše države hodimo po poti, ki smo si jo izbrali. Toda armada mora biti vselej enotna, v njej ne sme biti raznih politikantskih pojavov in političnih oddaljevanj. V armadi mora biti živa enotnost misli in akcije. Prepričan sem, da bo naša armada tudi v prihodnje, tako kot doslej, v čast naši državi in njenemu ugledu, ki ga uživa v mednarodnih odnosih."

Tito je govoril tudi o mednarodnih zadevah (gl. "Tito o Palestincih") in o Sovjetski zvezi povedal tole: "Kakor veste, sem bil nedavno tam, in lahko rečem, da nam je tokrat, ne glede na to, da so bile v pogovorih razlike v mnenjih, še bolj uspelo doseči, da sprejmejo Jugoslavijo takšno, kakršna je, to se pravi, da se tukaj ne da nič spremeniti. Dobri odnosi s Sovjetsko zvezo so potrebni tako nam kakor njim." O ZDA pa je dejal, da "gledajo na Jugoslavijo kot na državo, ki ima svoje izkušnje in ki igra aktivno vlogo v mednarodnih odnosih. Menijo, da je dobro, če imajo z Jugoslavijo dobre odnose. To pa je tudi naša želja. Seveda imamo tudi svoje pripombe, ki jim jih tudi odkrito povemo. Včasih jim sicer niso pogodu, vendar pa vedno želijo slišati, kaj mislimo, ker si prizadevajo stvari presojeti realno."

Jugoslavija je "v svetu zelo cenjena" in "ni tako kot nekoč objekt, s katerim bi kdo lahko počel, kar bi se mu zahotelo," je povedal Tito. "Zato so res popolnoma nasmiselna ugibanja, ki jih lahko včasih zasledimo v tuji propagandi, da bo takoj, ko jaz odidem, nekdo stopil na naša tla. Le kaj jim pride na pamet! Kaj pa ste potem vsi vi tukaj in vsi drugi naši delovni ljudje? Toda jasno je, da moramo slej ko prej in vedno varovati pridobitve, ki smo si jih izbojevali v krvavem skupnem boju," je rekel Tito na večerji na Brionih.

VOJAKI PRI TITU

Na otoku Vangi v Brionskem otočju, kjer ima Tito svojo vilo in se je svoje dni sprehajal z Jovanko, je 22. decembra sprejel delegacijo jugoslovanske ljudske armade in v Beli vili priredil kosilo. Po seznamu gostov se vidi, kdo v JLA kaj pomeni. Na kosilu so bili obrambni minister armadni general Nikola Ljubičić, načelnik generalštaba JLA gen. polkovnik Stane Potočar, sekretar ZK v JLA gen. polkovnik Džemil Šarac, podsekretar v obrambnem ministrstvu gen. polkovnik Petar Matić, generalpolkovniki Enver Čemalović, Bruno Vuletić, Dušan Vujatović, Ivan Dolničar (drugi Slovenec), Dušan Korać, Dane Čuić in Radovan Vojvodić, gen. podpolkovnik Žika Stojišić in gen. major Ethem Rečica (Albanec). Na kosilu sta bila tudi šef kabineta predsednika republike Berislav Badurina in adjutant vrhovnega poveljnika Tihomir Vilović. Odkar se je Tito otrese Jovanke, ga ta zadnji, v uniformi kontraadmirala, vselej spremlja v javnosti in mu pomaga po stopnicah. Ne ve pa se še, če ga tudi dreza, kadar Tito zakinka pri dolgih govorih, ki bi naj jih poslušal.

NOVOLETNO SLAVJE

Tito je silvestroval na Brionih v družbi "najbližjih sodelavcev", a po dolgih, dolgih letih prvič brez Jovanke. Tradicionalno je bilo, da sta se o polnoči Tito in Jovanka zavrta v valčku in časopisi so prinašali slike veselega para. Navadno je imel Tito sladolegarsko kapo na glavi, da bi pokazal, kako je razigran. Letos je bilo praznovanje manj veselo. O polnoči je Tito nazdravljaval s šampanjcem Doronjskemu in Gligorovu in se je dokaj kislo držal. Tudi kravato, črnega metuljčka, je imel postrani, ker ni bilo Jovanke, da bi mu jo popravila. Kontraadmiral Vilović se še ni navadil na take posle.

"Najbližji sodelavci", ki so z njim dočakali Novo leto, so bili najprej glavni zvezni funkcionarji: podpredsednik Stevan Doronjski, predsednik skupščine Kiro Gligorov, sekretar IK ZKJ Stane Dolanc, predsednik vlade Veselin Djuranović, zunanji minister Miloš Minić, obrambni minister Nikola Ljubičić in notranji minister Franjo Herljević. Kot predstavniki republik in pokrajin so bili štirje predsedniki predsedstev: Črnogorec Veljko Milatović, Srb Dragoslav Marković, Vojvodinec Radovan Vlačković in Kosovec Džavid Nimanji; trije so bili predsedniki CK republiških partij: Hrvatica Milka Plāninc, Makedonec Angel Čemerski in Bosanec Branko Mikulić (ki mu nekateri prerokujejo visoko zvezno partijsko funkcijo). Slovenijo pa ni predstavljal ne predsednik republiškega predsedstva Sergej Kraiger ne predsednik CK ZKS France Popit, ampak predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič. Za dodatek je bil na slavlju tudi poveljnik mornarice Branko Mamula. Vsi ti so bili s soprogami. V sporočilu z Brionov so omenjeni še "akademski kipar prof. Antun Augustinčić in drugi".

OBSDOBE V NEW YORKU

Zvezni sodnik v New Yorku je 16. decembra izrekel kazni trem Hrvatom, ki jih je porota zveznega sodišča septembra razglasila krive za zaroto in poskus ugrabitve jugoslovanskega delegata v OZN Jaške Petrića.

Marjan Bučonić je obsojen na 7, Jože Brekalo na 4. in Vladimir Dizdar na 5 let zavora. Ti trije so 14. junija 1977. vdrlji v zgradbo jugoslovanske misije v New Yorku in s strelji hudo ranili uslužbenca misije Radomira Mediča. Veleposlanika Petriča niso našli v poslopju.

OBSODBE V BEOGRADU

Okrožno sodišče v Beogradu je 29 decembra obsodilo na najhujše zaporne kazni Slobodana Todorovića in Lazarja Janičića, ki sta dobila po 20 let zavora, a Dragomir Stošić je bil obsojen na 5 let zavora. Vsi trije so bili obsojeni zaradi zapletenih gospodarskih zločinov, ki jih je sodišče označilo za spodkopavanje gospodarskega in samoupravnega socialističnega sistema. Sojenje se je začelo 29 avgusta in je s prekinitvami torej trajalo 4 mesece. Slobodan Todorović Bata, star 52 let, je bil neverjetno podjeten in delaven mož, ki je neutrudno ustanavljal podjetja v tujini, včasih samo na papirju. Teh podjetij je bilo vsaj 35, med njimi Eurocomerc v Trstu, Sigmacomerc na Dunaju in Betex v Munchenu. Ta podjetja je uporabljal, da je pomagal jugoslovanskim podjetjem pri uvozu blaga, pri čemer so kršili in izigrali predpise o uvozu v Jugoslavijo. Dragomir Stošić je bil njegov predstavnik v Jugoslaviji, a 55-letni Lazar Janičić je pomagal kot generalni direktor deviznega oddelka Narodne banke Jugoslavije.

Trgovina je cvetela zaradi togih jugoslovanskih predpisov o uvozu. Izvoznik, ki je prodal blago v vzhodnoevropske ali nerazvite dežele, je dobil plačilo v klirinških valutah, s katerimi si ni mogel dosti pomagati. Uvoziti bi moral iz istih dežel, a blago, ki bi ga tam dobil, se ni kaj prida prodajalo. Povpraševanje po blagu uvoženem iz zahoda pa je bilo nenasitno. V tej zagati je priskočil na pomoč neutrudni Bata. Za provizijo je pretvarjal klirinške terjatve v konvertibilne, tako da jih je "oprjal" (kot bi rekli na zahodu) skozi svoja inozemska podjetja. Za blago, uvoženo iz zahoda je pripravljajl dokumente, ki so kazali, da je izvor blaga iz klirinških držav. Tako so uvozili nemške britvice kot da bi prišle od nekod iz Afrike. Večkrat je le oljil kolesa škripajočega jugoslovanskega zunanjetrgovinskega sistema. Tako je prevzel \$2,5 milijonov terjatev za pomorske prevoze, prejel prave dolarje, pobral provizijo, a izplačal prevoznikom klirinške dolarje, ker so si z njimi lahko pomagali. Prave dolarje je porabil za kasnejše uvoze iz klirinških dežel. Prav to je bil tudi njegov zagovor: posli so bili normalni za tiste čase, ker je pomagal, da je trgovina sploh tekla. Torej skupnost ni bila odškodovana, temveč je kvečjemu pridobila.

Posli so res cveteli. Imel je najmanj 1 milijardo 320 milijonov novih dinarjev prometa. V 9 letih je baje zaslužil 111 milijonov novih dinarjev. To niso mačkine solze, ampak okrog \$7.5 milijonov.

Todorovića in Stošića je sodišče obsodilo tudi na odvzem celokupne imovine. Janičiću je niso mogli vzeti, ker mu je bila zaplenjena že enkrat prej, ko je bil obsojen zaradi sprejemanja podkupnine.

V Sloveniji je bilo ob koncu leta 1977. zaposlenih sto petdeset tisoč ljudi iz drugih jugoslovanskih republik

KOPRSKI PRIMER

Gospodarski in samoupravni družbeni sistem naj bi bil izpodkopoval tudi Viktor Žiberna, ki so mu sodili v Kopru spomladi 1976. (gl. KT junija 1976). Tudi tam se je šlo za zelo zapletene zunanjetrgovinske kupčije, pri katerih so pomagali uradniki v Beogradu. Prva obsodba je bila razveljavljena na priziv pri vrhovnem sodišču Slovenije. Potem so spremenili pravno kvalifikacijo kaznivih dejanj in opustili spodkopavanje sistema, za katero je mogoča smrtna kazen. Sprememba ni dosti pomagala. Na ponovnem sojenju v Kopru je bil Žiberna 27. junija 1977. še enkrat obsojen na 20 let zavora.

STRELI V KRANJSKI GORI

Miličnik Drago Paradiž je 15. decembra v hotelu Prisank v Kranjski gori z brzostrelko huje ranil dve dekletin in 20-letnega fanta. Miličnika so pripravili. Republiški sekretariat za notranje zadeve je "najostreje" obsodil dejanje in odredil preiskavo zoper tri miličnike s postaje Korensko sedlo, odkoder je bil tudi Paradiž, ker "po prvih ocenah niso storili vsega, da bi preprečili to dejanje." Vznemirjenje in ogorčenje med ljudmi je moralo biti hudo, ker sekretariat sicer ne bi izdal posebnega sporočila.

KAKO JE JAKA AVŠIČ NASPROTOVAL ČRNOGOR-SKI KOMANDI V PARTIZANSKIH ODREDIH

V starosti 83 let je 2. januarja umrl generalpolkovnik v pokoju Jaka Avšič. Znano je, da je bil imenovan sprva Mihailovičev komandant za Slovenijo, (takratni major Karel Novak je bil njegov načelnik štaba; on je umrl predlani v Atenah,) potem pa je prestopil na partizansko stran in kmalu postal pomočnik poveljnika partizanskih odredov (najprej Franca Leskoška).

Tone Fajfar, ki je iz krščanskega socialista postal nekrščanski komunist, je v DELU objavil dva spominska članka ob Avšičevi smrti. Povzemam nekaj zanimivosti, čeprav priporočam, da je incident z Mihailovičem treba vzeti z mero opreznosti:

"Jaka Avšič ni priznal sramotne kapitulacije Jugoslavije. Po vrnitvi v Ljubljano je začel zbirati častnike bivše vojske ter jih navduševati za osvobodilni boj. Kmalu je našel stike s Kidričem in Beblerjem, med častniki je začel organizirati OF ter tako prišel v vrhovni plenum OF. Takrat je zavezniški radio že na polna usta hvalil Dražo Mihailovića kot poveljnika uporne jugoslovanske vojske in Draža je začel dobivati tudi v Slovenijo svoje pristaše. Celó v nekaterih skupinah, ki so se že priključile fronti (Stara in nova pravda, Jugoslovanska ženska zveza), so prevladali Mihajlovičevi vplivi in ti ljudje so čedalje glasneje zahtevali, da se tudi novo slovensko partizanstvo podredi Mihailovičevemu poveljstvu. OF se je zavedala, da bi to pomenilo katastrofo za osvobodilno gibanje, zato se je hotela prepričati, kako je prav za prav z Mihailovičem. Dogovorili smo se, da odide Jaka Avšič naravnost do Draže na Ravno goro ter od bližju pogleda, kako je s tem "gorskim carjem". Avšič je vzel s seboj majorja Novaka in tako sta z našo pomočjo in prek naših zvez odšla na Ravno goro. To je bil čas,

ko so partizani in četniki še nekako sodelovali, Užice so bile središče velikega osvobojenega ozemlja in partizani so skušali doseči nekakšno sožitje s četništvom, ker so se že pojavljali krvavi incidenti. Jaka Avšič je na Ravni gori skušal razvozlati takratno situacijo, toda kmalu je dožgal, da četnike preveva trdo sovražstvo do partizanstva ter da bo kmalu prišlo do zloma. Ko se je naposled sestal z Mihailovičem, ga je ta pooblastil, da v Sloveniji organizira četništvo. Tako se je Jaka vrnil v Ljubljano kot poveljnik kr. jugoslovanske vojske v Sloveniji, njegov spremljevalec Novak pa kot načelnik štaba. Jaka je o svojem potovanju in ugotovitvah takoj obvestil OF ter izjavil trdno odločenost, da ne bo dovolil, da bi se v Sloveniji osnovala kakršnakoli od partizanstva ločena vojska, svoje častnike pa je nagovarjal za vstop v partizansko vojsko. Medtem je kriza v Srbiji izbruhnila. Četniki so napadli partizansko osvobojeno ozemlje ter začeli odkrito sodelovati z Nemci. Ta kriza se je odrazila tudi v slovenski OF, obě skupini Rf sta se odločili za Mihailovića, smo izključili iz OF in Vrhovnega plenuma, medtem ko je Mihailovičev komandant Jaka Avšič ostal zvesto na strani OF in njene enotne partizanske vojske."

SMRT DOMOBRANCEV NA KOROŠKEM?

Potem trdi Fajfar, da je ta Avšičeva akcija za dolge mesece preprečila osnovanje četniških odredov; do tega da je prišlo šele leta 1943., kar pa se je porazno končalo na Grčaricah v septembru mesecu. Odtlej da se je moralo slovensko četništvo zatekati v domobranstvo, ki da se je skušalo proglašati ob zlomu Nemčije za kraljevsko jugoslovansko vojsko, toda je končalo "v ujetniških taboriščih na Koroškem". Masovnih umorov v Kočevskem Rogu se Fajfar ali sramuje ali boji, ko jih ne omenja.

V drugem delu opisuje Fajfar leto 1942, ko se je

po bojih v Suhi krajini Avšič pozimi "vrnil v Polhograjske Dolomite, kjer se je vztrajno prepiral z načelnikom vrhovnega štaba Arso Jovanovičem, ki je skušal podrediti vso slovensko partizansko vojsko svojim poveljnikom, ki jih je pripeljal s seboj iz Bosne. Izsilil je ponesrečeno partizansko obleganje belogardistične postojanke na Korenem, ki je bilo zaradi pomanjkanja težkega orožja vnaprej obsojeno na neuspeh in številne žrtve. Jaki Avšiču je resnično odleglo, ko se je moral Jovanović vrniti v Bosno, ne da bi opravil svoj posel." (ps)

"VERDAMMTE BALKANISCHE SCHWEINEREI!"

Izvirno poročilo

Trije nemški potniki so morali potovati iz Zahodne Nemčije v Avstrijo, pa so vzeli spalni voz direktnega vlaka Hamburg-Beograd. Bili so bridko presenečeni, ko so ugotovili, da je bil pod jugoslovansko upravo. Ležalni vagon je bil tako zasmrajen, da ga ni bilo mogoče prezračiti z odpiranjem oken. Tla so bila polna pljunkov, umazana, sedeži porezani, razcefrani in umazani. V stranišču pokrov razbit, polno urina po tleh; na oknih nobenih zaves in tudi lestve za najvišje ležišče ni bilo najti. Sprevodnik ni pripravil ležišč zvečer; ko je bil opozorjen na to, je na ležišču svojega oddelka malomarno odgovoril, naj si postelje pripravijo sami potniki. Toda kje so odeje in rjuhe? O, evo vam papirnato odejo in vzglavnik; tudi iz papirja, z nekimi odpadki v njem. V umivalnem oddelku ni bilo vode, niti ne mila in brisač. Ko se je bilo treba zjutraj obriti, ni bilo elektrike. Zakaj ne, sprevodnik ni vedel razložiti. Sam je bil videti kot kak terorist: smrdeč, zamazan, neobrit in mizerno oblečen. Ponoči je bilo neprestano govorjenje na hodnikih. Ko je nemški potnik skušal ugotoviti vzrok nemira, je našel pred sprevodnikovim oddelkom skupino sumljivih južnjakov, ki so z njim klepetali. Arabci? Pomislil je na tihotapce z mamili in opustil svojo namero, da protestira.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) — letalsko: 3 funti — odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 — 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave, v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan
v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.